

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opgericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

OOST

EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.“

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland „ 4.—
Afzonderlijke nummers. „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels „ 0.09
„ „ 1000 „ „ 0.80

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer:

Mededeelingen. — Slechts schijnbaar tegenstrijdig. — Het vormen van Javaansche dessa's op Celebes, ook in verband met de Armenzorg van de Witte-kruis-kolonie. — Perskroniek. — Uit de O.-I. Mail. — West-Indische Berichten. — Algemeene Berichten. — De lezing van Mr. J. Abendanon. — Van Vreemde Koloniën. — Ingezonden. — Boekbespreking. — Inhoud Tijdschriften. — Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van de Redactie-Commissie:

Wegens den tusschenvallenden Tweeden Pinksterdag komt dit blad één dag later uit dan anders.

Aan leden en abonnees, die een gedeelte van den zomer elders doorbrengen, en daár het Koloniaal Weekblad wenschen te ontvangen, wordt verzocht hun tijdelijk nieuw adres — met vermelding van het oude — op te willen geven aan den administrateur Verhulststraat 51, den Haag.

Voor het Comité te Suriname tot hulp der vluchtelingen uit de bagno's van Cayenne werd ontvangen:

Van A. D. de S. te 's-Gravenhage f 10.—
„ W. S. A. v. E. „ „ 50.—

II. Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

Van de Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Vereeniging, verleden Zaterdag te Rotterdam gehouden, waarvan de dagbladpers kortelijks melding maakte, zal in een der volgende nummers een uitvoerig verslag worden opgenomen.

III. Van Boeatan:

Nu telkens nieuwe bezendingen in ons tentoonstellingslokaal, Plaats 9, den Haag aankomen, kunnen wij onzen lezers geen beteren raad geven, dan ook dikwijls daar een kijkje te gaan nemen want anders worden hun de mooiste voorwerpen, vóórdat zij ze zelfs gezien hebben, door de thans naar ons land toestroomende vreemdelingen weggekocht.

Trouwens over het algemeen hebben deze meer begrip en gevoel voor het Indonesisch schoon, dan de meeste Nederlanders zelfs dan die welke jarenlang in Ned. Indië vertoefden zonder zich echter om het gevoelsleven van gindsche inlanders te bekommeren.

Het herbaardelijk in „Boeatan“ zien en soms gewezen worden op het typisch mooie van het Indische werk heeft gelukkig een heilzamen invloed, vooral op het jongere geslacht. Zeer toe te juichen is 't, dat het belangstellend bezoek van ouders en onderwijzers met kinderen aan onze permanente tentoonstelling toeneemt. In de koele, tot gezellige theesalon ingerichte achterkamer kan ook nog eens rustig over al het nieuw opgemerkte en bewonderde worden nagedacht of dan ook, gepraat.

Slechts schijnbaar Tegenstrijdig.

Hoewel 't onze gewoonte niet is, om op anonieme briefkaarten, aan de redactie gericht, te antwoorden, willen wij toch met onderstaande een uitzondering maken:

„De aandacht der presidente wordt hierbij gevestigd op de volgende tegenstrijdigheid in het laatste nummer van het Koloniaal Weekblad: Onder de „mededeelingen“ wordt in het bijzonder de aandacht gevestigd op het stuk van den heer van Kol betreffende vluchtelingen uit Cayenne, dat met „volle instemming“ wordt opgenomen.

Hoe klopt dit met het voorkomende onder de „West-Indische berichten“ (de alinea welke begint met „Een incident van anderen aard enz.“)?

Een belangstellend
lezer van het K. W.

2 Juni 1906.

Misschien is bij meerdere lezers de gedachte aan tegenstrijdigheid tusschen de hierin aangehaalde gedeelten van *Het Koloniaal Weekblad* opgekomen en kan 't zijn nut hebben er op te wijzen, dat deze ongerijmdheid maar schijnbaar is.

In de eerste plaats geeft bedoelde alinea onzer *West-Indische Berichten* slechts het een of ander weer uit het overzicht, dat *Onze West* betreffende de beraadslagingen der Koloniale Staten gaf, doch al waren wij het eens met het daarin geuite, dan nog zou er waarlijk niets tegenstrijdigs in gelegen zijn, dat wij tevens onze instemming betuigden met de oprichting van een Comité te Paramaribo, dat zich het lot der beklagenswaardige vluchtelingen aan wil trekken, en dit doende, natuurlijk van zelf zooveel mogelijk zal verhoeden, dat die ongelukkigen zich aan nieuwe misdaden schuldig maken.

Zijn niet de meest humane instellingen voorbereid en soms zelfs tot stand gebracht door hen, die bij vele hunner tijdgenooten doorgingen voor personen met „geëxalteerde denkbeelden“?

De idealen van heden zijn immers de werkelijkheid van morgen!

Een andere schijnbare tegenstrijdigheid, waarover wellicht meerdere lezers dan degene, die ons zulks kenbaar maakte, gestruikeld zijn, is de beschrijving van den Atjeh door den Duitschen reiziger, als in ons feuilleton overgenomen, en hetgeen van andere zijde wel eens wordt vernomen, zoo b.v. van den Atjeh-correspondent der *Nieuwe Courant* die omtrent het sneuvelen van Lt. J. F. Evers in het bivak van *Djeuniëp*, ook door *Indicus* in *De Nederlander* weergegeven, meedeelt:

„Nadat luit. Evers het bivak betrokken had in den avond van 23 Februari jl., meldde zich een bij de patrouille bekende en bevriende „keutje“ (Atjehsch hoofd), die meermalen inlichtingen had gegeven.

Luitenant Evers daalde het trapje van zijn kampong-woning af, zonder op eenig gevaar bedacht te zijn. Nauwelijks was hij echter beneden, of de gediensstige bezoeker stak hem plotseling een rentjong (vlijmscherp, gebogen mes) in den buik, zoodat de officier stervend ineens zakte. In hetzelfde oogenblik sprongen een paar Atjehers te voorschijn, die nog één fusilier zwaar en één korporaal en vier fusiliers licht verwonden. Van de aanvallers sneuvelde er terstond twee. Op het lijk van een hunner werd een bewijs van „registratie“ gevonden, d. i. een

bewijs, dat hij als vreedzaam, onderworpen bewoner van een kampong op de daartoe aangehouden lijst voorkwam.

Maar doen zich niet bij iederen oorlog dergelijke feiten voor? En al zijn die daden op zich zelf nog zoo laakbaar, mag men daarom het voor zijn vrijheid strijdende volk in zijn geheel minachten?

Waar *Indicus* verder schrijft:

„Nu vraag ik u, waar zulk een verregaande trouweloosheid aan den dag wordt gelegd, waar onze dappere officieren en minderen gevaar loopen als slachtoffers van sluipmoord te vallen, of het te verwonderen is, dat in het gemoed van menigen soldaat de verbittering steeds heviger wordt en daardoor dikwijls daden worden gepleegd, ingegeven door het: „Oog om oog en tand om tand.“

daar zouden wij willen vragen: Als wraakneming van onzen kant (niet te verwonderen) valt, is er dan niet iets tegenstrijdigs in gelegen ditzelfde bij den vijand zoo zeer te laken.

Gelukkig vinden humanere begrippen ook bij het oorlogvoeren meer en meer ingang, en kan bv. tegenover het door *De Telegraaf* uit het *Nieuws v. d. Dag v. N. I.* overgenomen beklag:

„Een schandelijke daad en hoe men die in Indië straft“, besproken ook in onze *Perskroniek* van 17 Mei, geteld worden hetgeen bovengenoemde Atjeh-Correspondent meedeelt:

„De kriegsraad te Kota-Radjah heeft nu weer het wettig en overtuigend bewijs gevonden, dat drie officieren, mannen van beproefde dapperheid, wier tochten dikwijls bewondering hebben gewekt, die dus hoog stonden aangeschreven, zich hebben schuldig gemaakt aan 't afmaken van gevangenen.

De nog niet geëxalteerde vonnissen luiden voor één „twee jaar militaire detentie“ met „cassatie“ en voor de twee anderen „één jaar militaire detentie.“

Is het feit, dat de uitspraak toen aldus luidde, niet alweer schijnbaar tegenstrijdig met de door *De Telegraaf* gelaakte vrij spraak?

Alvorens een oordeel te vellen moet er streng en onpartijdig naar de waarheid worden gevorscht.

Het vormen van Javaansche dessa's op Celebes, ook in verband met de Armenzorg van de Witte-kruis-kolonie.

(Aangeboden.)

Reeds tegen het einde van 1902, vóór dat de Witte kruis kolonie bij Salatiga bestond, deelde ik den toenmaligen Hoofd-Inspecteur der cultures den heer H. J. W. van Lawick mede, dat ik het niet wilde laten bij een kolonie (of kolonies) op Java, maar dat ik mijn best zou doen om door het vestigen van Javanenkolonies op de Buiten-bezittingen, „trekpleisters“ te vormen tot het in de hand werken van zooveel mogelijk spontane Javanen-emigratie derwaarts.

Officieel is gekonstateerd, dat de bevolking van Java in één eeuw toegenomen is van drie millioen tot dertig millioen. Dit feit is voldoende om te konkludeeren tot de noodzakelijkheid van emigratie op zeer groote schaal. Japan is lang zoo dicht niet bevolkt als Java. De bevolkings-dichtheid van die twee landen verhoudt zich ongeveer als drie tot vijf. Java is dus ruim

anderhalf maal

zoo dicht bevolkt als Japan.

Verder heeft Java tegen zich, dat er geen noemenswaardige industrie is, de landbouw niet intensief gedreven wordt en de bevolking geen buitenlandschen handel heeft. En — last not least. De onzekerheid van eigendom op Java, vooral voor den kleinen man, werkt uiterst verlamdend ook op de ontwikkeling van den landbouw.

Ofschoon dus Japan, ondanks de naweeën van den oorlog in vele opzichten in gunstiger economische omstandigheden verkeert dan Java, heerscht in het eerstgenoemde land een sterke drang naar emigratie en wordt de rijstbouw niet meer voldoende geacht om in de volksvoeding te voorzien.

Op het oogenblik heerscht er hongersnood in Japan. Naar mijn vaste overtuiging zullen wij op Java

geweldige hongersnooden

te ontmoet gaan indien niet bij tijds gezorgd wordt voor een Javanen-exodus naar de Buitenbezittingen op reusachtige schaal.

Ik besef heel goed, dat hetgeen ik doen kan slechts een druppel in een emmer kan zijn, maar ik geloof ook, dat het een stimulus kan worden voor andere personen of corporaties om zich in dezelfde richting te gaan bewegen. Ik ben al begonnen om te trachten den leider van het Leger-des-Heils op Java, Brigadier P. D. van Rossum, begeerig te maken iets dergelijks als ik te ondernemen.

In het kort is mijn plan dit:

Als ik er in slaag het noodige geld te krijgen, ga ik D. V. in September of October a.s. met een dertigtal uitgelezen Javanen naar Celebes om daar de noodige woningen op te zetten voor de huisvesting van de eerste emigranten en om zooveel mogelijk den grond te bewerken.

Ik verwacht, dat ik een jaar later een honderdtal Javaansche emigranten derwaarts zal kunnen overbrengen. Zij die onder mijn leiding willen blijven, kunnen zich op de eventuele Witte Kruis kolonie no. 2 vestigen, waartoe zoo mogelijk duizend bouws grond zullen gereserveerd blijven.

Zij, die zich onafhankelijk van mij willen vestigen, kunnen dit doen zooveel mogelijk in de nabijheid der Witte Kruis-kolonie, ook met het oog op allerlei steun en hulp, die zij van ons zullen kunnen krijgen.

Lukt het ons om eenige bloeiende dessas in die streek te doen ontstaan, dan zal ik mijn best doen, dat er een goede roep van uitgaat in sommige dicht bevolkte streken van Java om van daar uit een sterke emigratiestroom naar Celebes te leiden.

De Witte Kruis kolonie bij Salatiga, die in menig opzicht in een prachtige toestand verkeert, blijft bestaan en kan als doorgangskolonie uitstekende diensten bewijzen. Zij is gevestigd in een arme streek waar volgens opgave van den vorigen Assistent Wedono de bevolking in 12 jaren tijd is aangegroeid van twaalf duizend tot achttien duizend zielen. Voor zoover ik mij herinneren kan, is de bevolking van deze streek bekend geweest om haar steelzucht. Het komt mij soms voor alsof zij van armoede elkaar haast opeten.

Als de rijst of de djagoeng bij ons op het veld staat, zijn twintig wakers niet voldoende om die tegen dieven te beschermen. De kolonie heeft ook al eens bezoek gehad van een groote Ketjoe-bende. Let them all come! Laat ze op de kolonie komen, om daar getransformeerd te worden tot brave, werkzame menschen, die later bloeiende Kolonies kunnen helpen vormen op de Buitenbezittingen: Ik geloof in de mogelijkheid om gewezen dieven en moordenaars flink te laten werken, niet alleen voor hun eigen onderhoud maar ook voor dat van de zieken, blinden, lammen, kreupelen, weezen, afgeleefden, enz. wien wij ook hartelijk wenschen toe te roepen: Let them all come!

Voor de kolonie bij Salatiga heb ik in de couranten nooit rechtstreeks om geld gevraagd,

FEUILLETON.

In de binnenlanden van Sumatra.

DOOR

E. Baron BINDER-KRIEGLSTEIN.

Cit de *Kreuzzeitung* vertaald door L. J. v. d. B. v. R.

VIII.

Maar deze idylle duurde voor mij slechts enkele dagen; toen moest ik met een patrouille van zes man weer naar Senimeum trekken. Wij gingen 's nachts om twee uur op 't pad en bereikten na vijf uur loopens ons doel.

Den volgenden dag keerde ik naar Kota Radja terug om er de wedrennen bij te wonen.

Later maakte ik nog drie tochten het binnenland in, leerde Groot Atjeh tot in zijn verborgenste schuilhoeken kennen, bleef zelfs eens vier dagen moederziel alleen aan den voet van den Gondberg, nimmer viel 't Atjehers in mij eenig leed te doen, ofschoon ik voortreffelijke wa-

al gaf ik gelegenheid om tusschen de regels door te lezen, dat wij het uitstekend konden gebruiken. Voor de aanstaande vestiging op Celebes

Vraag ik bij deze rechtstreeks om hulp

aan allen die blijmoedig daarvoor willen bijdragen, omdat het een groot belang geldt.

Het volgende is een uitstreksel uit het verslag van mijn onlangs volbrachte reis naar Celebes.

Op 4 Maart kwamen wij te Donggala aan en konden van boord reeds de sierlijke woning van den Assistent-Resident op de helling van een heuvel zien liggen. Ik werd door ZWEdG en een uur later door zijne echtgenoot, die ongesteld was, hartelijk welkom geheeten.

Twee dagen later, dus op 6 Maart, was ik op reis naar het Paloe-dal, dat volgens het algemeen gevoelen, ook van dat van den Resident van Menado, den heer van Geuns, met wien ik te Donggala de eer had kennis te maken, het neusje van den zalm moet zijn, voor zoover Midden-Celebes betreft. Het Paloe-dal zou kunnen beschouwd worden als eene voortzetting der Donggala-baai en loopt dus in Zuid-Oostelijke richting. Het heeft een lengte van \pm 50 paal en een gemiddelde breedte van 10 paal. De Paloe-rivier loopt over de geheele lengte van het dal terwijl aan weerszijden het laaggebergte tot een hoogte van hoogstens 1000 voet als een onafgebroken rand het dal begrenst.

Ik had het voorrecht en het genoegen tot reisgenoot en gids te hebben den heer Niels, gepensionneerd civiel gezaghebber in deze streken.

De reis van Donggala naar Paloe (een afstand van \pm 30 paal) werd gedaan in het aardige zeilprauwtje van den heer Niels

„de Donggaliana,”

en duurde minder dan vier uren. Wij kwamen vóór zessen te Paloe aan, waar wij voor dien nacht een ledige woning betrokken. De heer Niels was ruimschoots voorzien van alles, wat voor onze ligging en voeding dienen kon.

De controleur van Paloe, de heer van Vuuren, wien wij een bezoek brachten ontving ons zeer vriendelijk en noodigde ons uit het avondmaal bij hem te gebruiken.

Ik had dien avond ook gelegenheid kennis te maken met den zoon van den radja van Paloe en met den zoogenaamden pabitjara, een zeer geschikt man ondanks een gebrek aan een zijner oogen, waarvan men volgens „den schoolmeester” in „de schipbreuk niet veel merken kan als hij slaapt. Ik heb met dezen pabitjara die op zijn manier een geloovig Mahomedaan is, gedurende de reis menig genoegelijk gesprek gehad ook over godsdienstige onderwerpen. Wat mij bijzonder trof was zijne mededeeling dat volgens eene op Celebes bekende

inlandsche profetie

vóór het einde der dingen, China eenmaal de geesel der wereld zal worden.

Daar het den volgenden ochtend regende, konden wij eerst om negen uur onze reis voortzetten. Wij gingen te paard en eenige koelies droegen de barang. De heer Niels en ik zaten op Europeesche zadels, maar de pabitjara en een zijner volgelingen zaten op een paar platte kussens of bultzakjes die zoo maar los op de paardjes werden gelegd zonder vastgemaakt te worden met buikband of singel en ofschoon hij ons herhaaldelijk in snellen galop vooruitreed, bleven de kussens behoorlijk op hun plaats en maakte hij, ondanks zijn tabakspruim onder zijn sierlijk gekrulde bovenlip, een min of meer martialen indruk.

Aanvankelijk viel onder weg niet veel bijzonders waar te nemen. Ik zag, dat ook hier de djarak-tjina voor paggers benut werd, hier en daar een

pens bij mij had; ik stond bekend als een „brutaal jager” die slangen en meer dergelijk ongedierte verdelgde, doch niet tot de oorlogvoerende Compagnie behoorde. Zoo waren de drie maanden spoedig om. Toen bereikte mij het bericht dat de vloot van Rocheswenski de Gele Zee naderde. Daar wilde ik bij zijn en verliet Groot Atjeh, doch niet dan nadat ik mijn innigen dank had betuigd aan allen zoowel overheidspersonen als burgers voor de groote hartelijkheid waarmee zij mij hadden ontvangen en voortgeholpen.

Met een kuststoomboot bezocht ik nog op de terugreis Sigli, Telok Semaweh en Edi, daarna verdween het hooggebergte van Sumatra uit het gezicht — de vlakke zee sloot den horizon met een reusachtigen boog af, Groot Atjeh, de parel van het verrukkelijk schoone eiland Sumatra was voor goed aan mijn blikken onttrokken.

Op Poeloe Penang vond ik een Chineesche stoomboot welke eenige dagen na mijn komst aldaar naar Singapore vertrok en te Port Swettenham aan zou liggen. Dit laatste gebeurde echter niet daar er eenklaps zware storm op kwam zetten. Donkere wolken joegen nit het Noorden over Malakka heen zuidwaarts om zich boven Sumatra

menigte cactussen, sporen van wilde zwijnen en zwermen kraaien, die veel kleiner zijn dan de kraaien (raven) op Java. De bevolking is zeer schaarsch, de patjol, die hier gebruikt wordt, lijkt wel kinderspeelgoed, zooveel kleiner is hij dan die op Java. Karbouwen zijn er in betrekkelijken overvloed, flinke goeddoorvoede beesten, daar allerwege gras en alangalang overvloedig groeit.

Omstreeks kwart voor tien kwamen wij aan het dorp Kaloekoeboela een plaatsje van omstreeks 500 zielen waar wij afstegen om de omgeving te bekijken. Wij werden gevolgd door de madika of dorpsheer en een twintigtal anderen. Het viel mij op, dat de huizen, die voornamelijk van hout zijn gebouwd met atappen daken, flink in elkaar gezet zijn. De vloeren dezer woningen zijn van 6 tot 10 voet boven den grond en worden gedragen door forsche palen; zij maken een veel aangename indruk dan de ellendige, pieterige, zwakke huisjes van den gewonen desaman op Java. Ook het volk maakt op den Westering een aangename indruk dan de Javaan.

Men voelt dat men hier met menschen te doen heeft die nog niet door een quasi beschermend doch uitmergelend stelsel hun natuurlijke fut verloren hebben. Toen wij buiten het dorp gekomen waren, zagen wij uitgestrekte velden, die bebouwd waren geweest maar sedert eenigen tijd braak waren blijven liggen. Wij vroegen daar de reden van: Ja, men kon geen water meer krijgen. Ik vertelde toen, dat als daar werkelijk geen water heen te leiden was, de droge rijstbouw kon toegepast worden. Ik werd toen zeer aangenaam getroffen door de algemeene belangstelling, die aan den dag gelegd werd. Verder beloofde ik hun, dat, mocht ik later terugkomen, ik hen zou leeren werken met de ploeg (padjeko), waarop

een algemeen gejuich

volgde. Eenige oogenblikken later zaten wij weer te paard om onze reis te vervolgen en kwamen wij om elf uur te Dolo aan, waar wij het overige gedeelte van den dag bleven en den nacht doorbrachten. Wij hadden daar gelegenheid de wijze van sawahbewerking te zien, die in deze streken toegepast wordt. Wij zagen een lapje sawah van ongeveer 300 vierkante meters, waarvan de grond tot brei gemaakt werd

door vijftien karbouwen

Onder het zingen van een eentonigen, maar niet onaangenaamen deun werden zij door een vijftal personen heen en weer gedreven, totdat de grond tot op een diepte van ongeveer een halven meter tot fijne, grijze pap gemaakt was. (De intelligente lezer begrijpt wel, dat het zingen niet door de karbouwen geschiedde). Hoe lang zij er mee bezig waren geweest vóór ik kwam, weet ik niet, maar het stuk had best met één span beesten in een uur omgeploegd kunnen zijn geweest. De bewerking door trappen moet twee keer geschieden vóór de sawah geschikt is om beplant te worden.

Verder viel het me op, dat, waar de sawahs reeds beplant waren, te veel plantjes in één planting bij elkaar in den grond waren gestoken. Terwijl op Java telkens slechts twee, hoogstens drie plantjes bij elkaar worden geplant, zag ik er hier zes tot tien bij elkaar in den grond gestoken.

Toen wij in het dorp teruggekeerd waren, viel het mij op, wat een degelijke flinke loenboengs (rijstschuren) deze menschen hebben en hoe door het plaatsen van ronde plakken hout aan de 4 hoeken onder den vloer, aan ratten en muizen den toegang tot de bewaarde rijst en djagoeng afgesloten wordt. En het stemde mij vroolijk, dat deze stevige praktische schuren niet de vrucht zijn van

prentah aloes

(hoog bevel) of prentah keras

te ontlasten. Mijne gedachten trokken met hen mede, naar dat beloofde land vol heerlijkheden der natuur, dat vroeger een waar paradijs moet geweest zijn.

Nu hebben vreemde mannen het eiland betreden en bedorven, eerst Maleiers, daarna Voor-Indiërs, Chineezers en Arabieren, allen wilden plaats nemen aan den rijk voorzienen disch, die de Almacht hier voor zijn schepelen had gespreid. En met deze vreemden kwamen ook vreemde godsdiensten, vreemde gebruiken en gewoonten en eindelijk vreemd bloed onder de eens zoo vreedzame inboorlingen. Een rassenstrijd ontstond tusschen half bloed en Inlanders welke zich meer en meer uitbreidde.

Ten slotte kwamen blanke mannen om het land te beheerschen.

Toen begon de wanhopige strijd die een halve eeuw heeft geduurd en thans eerst ten einde loopt nu dat paradijs zoo goed als verwoest is.

De vrijheidsoorlog van Atjeh is een grootsche tragedie. Een volk dat zóó zijn onafhankelijkheid verdedigt kan niet anders dan een ieders sympathie wegdragen!

EINDE.

Het woen van kains geschiedt hier op dezelfde wijze als op Java door vrouwen met een eenvoudig weeftoestel. Ik bemerkte, dat op sommige graven eigenaardig bewerkte houten ramen lagen evenals ik ook op Java wel gezien heb en daar kidjing genoemd, welke in verband staan met eene vereering der voorouders.

Dien nacht slapen wij slecht, omdat de lievelingshond van den heer Niels, die tegen den zin van zijn baas meegegaan was, maar niet tot rust scheen te kunnen komen en in ons slaapvertrek heen en weer sprong alsof hij op de hertejacht was. Een paar dagen later verloren wij het arme beest uit het oog en het stemt ons droevig te moeten veronderstellen, dat de een of andere krokodil zijn maal met hem gedaan heeft.

Den volgenden dag om twaalf uur waren wij te Terana (landschap Sabalaja) en namen ook daar een kijkje in den omtrek. Wij slapen in het

zeer ruime huis van den radja,

die mij, zoó spoedig hij mij zag, de hand gaf. Verder vertoonde hij zich weinig. 's Morgens vroeg werd de reis voortgezet tot Kasedi, en verder zijn wij niet geweest. Onderweg zag ik voor het eerst in deze streken bamboe groeien. Om Sakedi te bereiken, moesten wij door een bosch gaan en dit was voor mij een bepaald genot. Ten eerste was het daar heerlijk koel en het voetpadje makkelijk begaanbaar. En dan lag er iets in den weelderigen plantengroei, dat me in een Chateaubriandsche stemming bracht. Hier en daar in een donkeren hoek zag ik een wit bloempje of mooie roode bessen, die mij toeschenen te lachen, „c o m m e un sourire du mystère." Krijschende kakatoewa's, groene pagajen, veelkleurige parkieten en groote jaarvogels bewogen zich in en over de boomen. Toen wij uit het bosch kwamen, vlogen uit een waterplas

twee berg-eenden

vlak voor ons op. Voor een jager om van te water-tanden.

Een poosje later waren wij te Sakedi geïnstalleerd in het huis van den Boegineeschen handelaar Andibaso. Wij vonden daar twee dwangarbeiders afkomstig van Bekassi (Batavia), waarvan er een mij van gebrek aan waarheid zou kunnen beschuldigen als ik zeide, dat hij geen boeventronie had. Hij vertelde mij, dat hij tot 15 jaren veroordeeld was, omdat hij naar aanleiding van

een dobbelpartij

een Chinees doodgeschoten had. Ik zeide hem, dat hij nog veel kon goedmaken als hij zich ging bekeeren en wees hem op het verkeerde van het dobbelen. „Dat is een brave kerel (orang alim)" hoorde ik hem tot den pabijtara zeggen, maar dat nam niet weg, dat hij met blijkbare voorliefde dobbelsteenen bleef oppoetsen, waarvan hij er met kunstige hand een dozijn gemaakt had en die hij aan de militairen verkocht voor ongeveer een gulden het stuk.

Aan een der kinderen des huizes gaf ik een tinnen fluitje, waarmee de moeder zóó ingenomen was, dat zij mij 4 meliwih-eieren gaf. Deze eieren zijn zoo groot als die eener gans en het merkwaardige er van is, dat de vogels, die ze leggen, niet grooter zijn dan een nog niet volwassen kip, ten minste volgens de verklaring van tal van personen, die ik ter zake om inlichtingen vroeg.

Het komt mij voor, dat de streek bij Sakédi uitnemend geschikt is voor het vormen eener Javanenkolonie zooals wij van plan zijn te doen. Er is een zeer groote uitgestrektheid braak liggende grond, genoeg water, in de bosschen overvloed van timmerhout; het klimaat en de grondgesteldheid schijnen gunstig voor de gezondheid. De rivier levert heerlijke visch op en talrijke kudde herten houden zich in de nabij gelegen bosschen en op de heuvelhellingen op.

Terwijl ik de rivier eens doorwaadde, vergezeld van eenige inlanders, werd ik ingehaald door een luitenant der infanterie met eenige manschappen, gestraften en koelies, doortrekkende naar de kampong Sigi. Hij stelde zich aan mij voor en wij hadden een gesprek met elkaar tot zich onze wegen scheidde. Toen wij afscheid namen, zeide ik met zekeren nadruk tot hem, terwijl wij elkander de hand drukten: „God zegene, behoeve en bescherme u luitenant."

Op Maandag ochtend 12 Maart werd de terugreis naar Donggala aanvaard. Tot Paloe lieten wij ons in een sampan (bootje) de rivier afzakken. De snelstroomende rivier bracht ons met een flinke haast vooruit.

Om vier uur 's namiddags kwamen wij te Paloe aan en hoorden daar, dat er juist een paar gewonden waren gearriveerd. Ik ging naar hen kijken en vond den vorenbedoelden luitenant met een verminkte linkerhand en een sergeant met een geweldigen klewang-houw over het linker gedeelte van zijn aangezicht.

Het was een afschuwelijke wond maar niet onge-neeselijk. Ik kon niet anders doen dan gelooven, dat God den luitenant bewaard had vooral toen ik den volgenden dag hoorde, dat de opziener der wegen Makatita die ook bij het troepje van den luitenant geweest was op een afschuwelijke wijze vermoord was. Men had zijn lijk gevonden het hoofd er afgesneden en

het hart er uitgerukt.

Toen ik weer te Donggala aankwam, maakte ik ten huize van den heer Engelenberg kennis met Kapitein H. Colijn, die daar ook gelogeed was en ik stel het voorrecht dat ik had om met ZHEDG. over verschillende onderwerpen te spreken op hoogen prijs. Het deed mij goed van hem te hooren, dat hij beslist geloofde dat het vormen van Javanen koloniën in het Paloedal in het belang van die streek zou zijn, zoowel als van de Javanen.

Onmiddellijk na het bekend worden van hetgeen er te Sigi geschied was, besloten de heeren Engelenberg en Colijn er heen te gaan, waartoe zij nog denzelfden dag op reis gingen.

Het trof mij, dat de heer Engelenberg, die bijgestaan wordt door zijne energieke echtgenoot, zoo vol verwachting en goeden moed is met betrekking tot de toekomst zijner uitgestrekte afdeling. Men voelt, met hen in aanraking komende, dat men met menschen te doen heeft, die een levensroeping hebben. God helpe hen in hunne plannen tot ontwikkeling van land en volk!

Hun huis staat op de helling van een kalksteen heuvel, waarop slechts eenige duimen teelaarde ligt en het echtpaar is hier slechts sedert ongeveer een jaar gevestigd. Het water moet met veel moeite en kosten van den voet van den heuvel gehaald worden, dewijl het in de laatste maanden niet geregend heeft, en ondanks dit alles doet de omtrek der woning denken aan eene vervulling der belofte:

De wildernis zal bloeien als een roos.

Rozen en andere bloemen van allerlei geur en kleur voorspellen, dat deze dorre heuvel spoedig op een grooten ruiker zal gelijken.

Op mijn thuisreis deed de boot Makasser aan en meldde ik mij daar aan bij den Gouverneur die mij vriendelijk ontving en zeer veel belangstelling toonde. Voorwaarts Celebes, naar vrede en voorspoed!

De uitkomst van mijn reis is, dat ik een geschikt stuk grond voor de eerste vestiging gekozen heb en dat op een intekeningslijst, als bijdrage voor de eerste kosten dier vestiging, welke begroot worden op

vierduizend gulden,

het volgende is ingeteekend:

N. N.	f 1000.—
Engelenberg	„ 50.—
Passagier SS. Baud	„ 15.—
H. Colijn	„ 25.—
Totaal	f 1090.—

Bijdragen kunnen gezonden worden aan het adres van den heer ENGELBERG te DONGGALA of aan de Wittekruis-Kolonie te SALATIGA met vermelding voor welk doel.

A. VAN EMMERIK.

Warak 26 April 1906.

De ondergeteekenden bevelen het plan van den heer van Emmerik tot het vormen op Celebes van een Kolonie voor arme Javanen en Javaansche weeskinderen warm in ieders belangstelling aan.

Maart 1906.

C. A. KROESEN, Gouverneur.

S. J. M. VAN GEUNS, Resident.

A. J. N. ENGELBERG, Asst.-Resident.

H. COLIJN, Kapitein.

Pers-kroniek.

Inhoud: P. L. N. in de Maasbode en L. in De Tijd over de verklaring van het hoofdbestuur A. N. V.: in Neerlandia in zake het beruchte Curaçao nummer. — Een spekje naar het bekle van Blanda: deze schrijver in De Controleur over Mr. Dijkstra's Brochure. — Het Vaderland over een Duitsch koloniestation in Ned.-Indië: Tweërlei opvatting van «kort-zichtigheid».

De heer P. L. N. die in de Maasbode zulke pittige artikeltjes over de toestanden op Curaçao weet te schrijven, is thans tevreden over ons. Dit doet ons genoegen. Wij zien natuurlijk gaarne, dat de menschen over ons tevreden zijn, zoodat wij van P. L. N's verklaring in het nummer van 2 Juni der Maasbode met plezier kennis namen. Haasten wij ons er nu bij te zeggen, dat hij in hetzelfde nummer heden terugkomt op de oude kwestie nl. die van het Curaçao-artikel van X. in Neerlandia.

Het hoofdbestuur van deze vereeniging heeft daarom-trent een verklaring afgelegd, welke echter aan den

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Zeer mooie Gandaria assin en Atjar Gandaria Bombaye ducks, Palmine (planten vet) Windham Corn (mais) Nangoeng Thee, Goela aren, Ketjap Benling, Roode visch etc.

GERASPTE KLAPPER.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 58 a

Gewaarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertalingen

Proefles gratis.

Prospectus franco.

Moderne Wasch-, Glans- en Strijkinrichting

Mejn NOORDHOEK & v. d. HEUVEL,

Beeklaan 265

bij de Weimarstraat, 's-GRAVENHAGE.

W. POPPINK,

Zadelmakerij.

Reisartikelen.

141-143 Prins Hendrikstraat DEN HAAG.

Oranje-Hôtel.

NIJMEGEN.

Speciaal ingericht voor Indische Families.

schrijver in de Maasbode maar zeer matig bevalt. Erger zelfs: door hem geheel wordt verworpen. Hij blijft het publiceren van dat Curaçao artikel in Neerlandia een «lage daad» noemen.

«Wij zijn van gevoelen», zegt hij, «dat dit antwoord geen voldoening schenken zal aan de leden van het verbond, noch aan het Curaçao'sche volk in het algemeen.

Het Hoofdbestuur heeft te weinig acht gegeven op deze woorden van het Groepsbestuur: «Het artikel is een grove belediging van het geheele Curaçao'sche volk.»

De voornaamsche grief was niet, dat er tegen het Curaçao-nummer Juli-Aug. 1905 «tegenspraak» gekomen is, maar dat het zulk een beledigende tegenspraak was; niet, dat er kritiek werd uitgeoefend op de bewoners, maar dat het zulk eene afbrekende, hatelijke, ongegronde kritiek was.

Laat men dat te Dordrecht toch eens willen inzien!
Gegeven, dat men aanvankelijk het beledigende van het artikel niet snapte uit onbekendheid met de toestanden, laat men nu ten minste, na de Groep en de kolonie gehoord te hebben, willen weten, dat het werkelijk objectief beledigend was, en dat men verkeerd gedaan heeft uit onwetendheid.

De hoogste concessie, die het Hoofdbestuur doet is: „had het geweten, dat het bedoelde stuk zooveel ontstemming zou hebben veroorzaakt, het zou ter wille van den vrede in de niet-plaatsing hebben berust.“ Doch erkennen, dat er in de beweringen van X belediging lag, doet het nog niet. Het blijft dus altijd door volhouden, dat het „in algemeenen zin begrijpelijk“ is, m. a. w., dat het wel eens mogelijk zou kunnen zijn, dat de Curaçoesche dames, alles wat Nederlandsch is haten („haten is hier niet te hard gezegd“!), dat de planters te lui zijn om toe te zien op het werk der negers, die zelf maar luie, vadsige dieven zijn, enz. enz. enz.; — en dan worden de bewoners uitgenoodigd, om in „Neerlandia“ het tegendeel te bewijzen.

Toch hadden reeds eenige bladen, die naar het Bestuur waren opgezonden, met tastbare bewijzen sinjeur X als een onverstandigen drijver en een honenden sophist gebrandmerkt. Toch wist men toen al van den storm van verontwaardiging op Curaçao losgebarsten bij allen, zonder uitzondering van welken stand, godsdienst of politiek ook.

De houding van het Hoofdbestuur tegenover den Curaçoenaar kon door eene vergelijking aldus worden toegelicht:

Een lid van een comité krijgt van den voorzitter verlof om eenige medeleden eens een flinken prikkel te geven tot noesteren arbeid; doch hij blijkt weldra veel verder te gaan dan prikkelen; hij steekt en slaat, zonder zelfs schijn van reden aan te voeren; zijn taal loopt over van venijn. . . . intusschen zwijgt de voorzitter, ofschoon hem van alle zijden ook van zijn eigen vrienden wordt toegeroepen: Mijnheer de voorzitter, dat gaat te ver, laster, laster! Hij keurt noch de beweringen, noch de manier van den woordvoerder af, bepleit zijn „volmaakte eerlijkheid“, staat verstomd, dat er een storm opsteekt onder de beledigden, noemt hun verontwaardiging „opgewondenheid“, „hartstochtelijkheid“, en noodigt hen uit om nu zichzelf maar te verdedigen.

Zulk een voorzitter moet wel door een of andere onverklaarbare misvatting zijn doorzicht verloren hebben, om aldus in gemoede de zaken te kunnen leiden.

Zóó nu handelt het Hoofdbestuur van het A. N. V. met hare leden van Curaçao en met heel het eiland. Het ziet maar niet in, dat men zich daar te recht beledigd mag achten en door den ongenoemden schrijver, en door de Redactie, die het stuk opnam, en door den heer van den Brandhof, met wiens hulp n.b. „alles“ werd geschrapt en omgewerkt „wat minder juist was of minder wenschelijk“ en die toen de plaatsing „zeer gewenscht“ vond. Eenzelfde jammerlijke dwaling verlamt de kalmeerende kracht van het geheele antwoord!

P. L. N. gelooft dan ook, dat men met „groot misnoegen“ de duistere woorden van het Hoofdbestuur zal lezen, waar dit schrijft, dat door het artikel de waarde van Curaçao niet in de oogen van anderen, maar in het eigen oog is aangetast. En waar het bestuur zich boos toont over het verzet van P. L. N. en zijn medestanders, door te zeggen, dat het aan hen het recht ontzegt om te oordeelen of „de kritiek gepast of niet gepast is“, daar schrijft P. L. N.: „Ik vrees ten eerste, dat men zulk vertrouwen in het Hoofdbestuur niet stellen zal. Het is immers geenszins de vraag: of men op Curaçao kritiek wil dulden, maar of men er zulke buitensporige, onbewezen, valsche kritiek wil dulden en wel in het orgaan van het A. N. V.?”

Noch de samenstellers van het Curaçao-nummer, noch het Groepsbestuur met zijn leden, noch de overige Curaçoenaren zullen zich het recht laten ontnemen, om zich grovelijk beledigd te achten door iets, wat ze zelf een lage daad noemen!

Kunnen we na deze beschouwingen nog verwachten, dat dit antwoord uit Holland de gemoederen in de West bedaren zal? We betwijfelen het erg, maar wenschen het van harte, want, als men maar „kalm en bezadigd“ gaat worden, is „het Hoofdbestuur overtuigd, dat herstel van eer, waar die mocht schijnen aangetast, niet zal uitblijven.“

„Het relaas van L. in *De Tijd* van 2 dezer is bijna gelijklopend, alleen komt deze tot het besluit: „Moge men zich op Curaçao buigen onder de vernedering en het A. N. V. blijven aanheven niet om de edelmoedige taal van het Hoofdbestuur, maar ter wille van het stamverband, en het voordeel daarvan voor de kolonie!“

* * *

De brochure van Mr. Dijkstra over de toestanden in de Lampongsche districten is natuurlijk een spekje naar het beke van *Blanda* in *De Controleur*. Hij schrijft daaromtrent o. m.:

„De wereld heeft een oogenblik verbijsterd gestaan, toen de Madoera-sluier viel en, tegelijk met een afgrijselijk tooneel van ellende, kennis nam van het plichtsbeseft en het verantwoordelijkheidsgevoel der aansprakelijke ambtenaren.

„En zij zal ongetwijfeld nu weer stom staan bij de verschijning van Mr. J. F. Dijkstra's boekje: „De Corruptie in de Nederlandsch-Indische ambtenaarswereld, of Mr. Rhemrev als Regeerings-commissaris“, dat een geweldige aanklacht is. Dit geschrift werpt ons uit het „verlichte“ heden terug in de „donkere“ tijden der O. I. Compagnie en het Daendels-régime, toen de corruptie onbeheerscht haar scepter zwaaide.

„Over dien Mr. Rhemrev, als regeerings-commissaris naar Deli gezonden, en diens — tegen allen aandrang in — geheim gehouden rapport, is zooveel te doen geweest, dat

deze met zoo hooge opdracht belaste rechterlijke ambtenaar ook in Nederland — zelfs in Nederland — zich in eenige populariteit verheugen kon. En als men nu in dit boekje leest, wie die mijnheer Rhemrev wel is en welke zijn handelingen waren in de Lampongsche Districten (Zuid-Sumatra), waarheen hij ten vorigen jare eveneens als regeerings-commissaris werd gedirigeerd, ingevolge de aanklacht door Mr. Dijkstra van het Europeesche bestuur in die residentie, dan heeft men zoo eenigszins de gewaarwording, of men een slag op 't hoofd krijgt en aan het duizelen raakt.

„Dit geschrift is niet anders dan een lange lijst van . . . ambtelijke schurkerij.

„Bij velen, die 't lezen, moet wel onwillekeurig de vraag op de lippen komen: Is 't dan toch waar, wat Dr. Paasche in den Rijksdag van onze koloniale ambtenaren getuigde?”

„Het kan daarom niet doodgezwegen worden, hoe gaarne men dit misschien ook in ons domperlandje zou willen. En het zal dit ook wel niet, want naar alle waarschijnlijkheid zal het buitenland ook dezen steen wel opnemen om er ons mede te gooien. Maar behalve dit, is er nog de bedreiging van den schrijver: „Ik stel mij voor, eene deputatie inboorlingen over te brengen naar den Haag, waar de opperste regeering zetelt, om de menschen zelf te doen getuigen van en over het hun en hun land aangedaan onrecht.“ Hij zelf zal spoedig overkomen en spreken, en naar de mate van de hem in den weg gelede moeilijkheden zal hij zich inspinnen.

„De Indische autoriteit n en autoriteitjes, potentaten en potentatjes, die dezen planter hebben gedwarsboomd en „gepest“, omdat hij rechtvaardigheid wilde en „zich verzet tegen gemeenheid“, kunnen dus nog plezier beleven van dezen hun vroegeren slachtoffer van willekeur en eigengerechtigheid.

„Zulke mannen, die het er niet bij laten, moet het een-eeuw-achteraankomende Indië hebben!

„Wij wenschen den inlander er geluk mede!“

Ten slotte dringt *Blanda* aan op het houden eener interpellatie in de Kamer evenals op openbaarmaking van het mysterieuse Delirapport van Mr. Rhemrev. Inderdaad is hiervoor veel te zeggen.

Zoolang wij niet anders weten, dan wat de aanklager, Mr. Dijkstra, zegt, is de voorlichting natuurlijk min of meer eenzijdig, al doet de geheele indruk van de vermelde feiten het ergste vermoeden.

Daarom, hoe eerder nu van te dezer zake bevoegde en geïnteresseerde zijde vernomen wordt, wat het antwoord op Mr. Dijkstra's aanklacht is, des te wenschelijker is dat voor beide partijen.

„Doodswijgen“: daár behoeft *Blanda* zich niet ongerust over te maken.

Dat zou nog dommer dan dom zijn.

* * *

Over het Duitsche kolenstation in Ned.-Indië is reeds heel wat te doen geweest.

Eerst wees de *Times* er op, hoe listig de Duitschers bezig heeten te zijn om langs den weg van „vreedzame binnendringing“ het gewenschte stennpunt van hun vloot te verkrijgen, waarop natuurlijk van onze zijde gereageerd werd met een ontkenning van dergelijke bedoelingen en voorts een verklaring, dat Nederland nooit tot zulke stappen zou overgaan.

De altijd waakzame engelsche diplomatie, gesteund door haar pers, had voldoening van haar werk.

De *Nieuwe Courant* b.v. kreeg al kippenvel, alleen reeds van de gedachte aan zulke naburen midden in onze Oost. Ook het *Vaderland* is er niet van gediend.

Dit blad herinnert aan enkele nitlatingen van de duitse pers betreffende deze zaak, welke, indien zij in de officieuze pers had gestaan, zeker bedenkelijk konden genoemd worden.

Toch zijn het reeds eigenaardige symptomen, die zoo ongeveer weergeven, wat men over het algemeen in duitse kringen over Nederland en zijn kolonien denkt.

De brutale manier, waarop b. v. de *Ostasiatische Lloyd* zich over de „opwinding“ der Nederlanders uit, omdat zij buitenlandsche ondernemingen met wantrouwen in hun koloniën behandelde, is wel kenschetsend.

Hierop antwoordt het *Vaderland*:

„Het woord „opwinding“ en de algemeenheid van deze opmerking zijn misplaatst; wel heerscht er bedachtzaamheid bij de Nederlanders, wanneer er sprake kan zijn van het steken van vreemd kapitaal in Ned.-Indische ondernemingen, als die ondernemingen van politiek belang zijn. En als zoodanig moet zeker wel aangemerkt worden een kolenontginning op een eiland (bedoeld wordt Poeloe Laet), voor elke groote mogendheid van het grootste gewicht als kolenstation.

Het binnenhalen van den wolf in de schaapskooi is steeds o verstandig gevonden, maar wanneer nog andere wolven dadelijk zouden binnensluipen, wanneer de eerste is binnengekomen, dan zou niet meer van onverstand sprake zijn, maar van grove kortzichtigheid bovendien.“

Dit laatste zal iedereen grif aan het *Vaderland* toegeven. Maar dit neemt niet weg, dat „aandeelhouders“ niet in de eerste plaats patriotten, doch „aandeelhouders“ zijn, en die hebben over de „grove kortzichtigheid“, vooral als er een zoet winstje aan verbonden is, een ander idee, dan het blad uit de Parkstraat.

Men bedenke maar eens, wat er niet bijna gebeurd was met de Kon. Petroleum Maatschappij!

Uit de Oost-Indische Mail.

De *Singapore-bladen* hebben onlangs de alarm-trom geroerd, omdat zij meenden te weten, dat achter het optreden eener Duitsche firma te Singapore als agenten van de *Poeloe Laet Steenkolen-maatschappij* de verborgen bedoeling lag, het steenkolen produceerende eiland te an-

nexeeren en te maken tot een **Duitsch Kolenstation**. Dat dit inzicht onjuist was, heeft het *Bat. Nbl.* reeds dadelijk medegedeeld in het blad van 5 Mei j.l. heeft de redactie het te velde trekken tegen Duitsche aspiraties reeds op bloote vermoedens den toestand teekent. De strijd om kolenstations begint zich zonder meer naar onze streken te verplaatsen. De Russisch-Japansche oorlog, en vooral de reis van Rodjestwenski armade, vestigde in het bijzonder de aandacht op den Indischen Archipel. Er is dus alle reden om op onze hoede te zijn.

In *De Week* schrijft de heer H. van Geuns o. a.:

Een probaat middel om in een betere financiële conditie te geraken is . . . onthouding, van de zijde van diegenen, die een ambtenarenkorps moeten aanvullen. Jaren lang hebben de **veeartsen** — met uitzondering van de gelukkigen, die in de hoofdsteden waren gevestigd — de regeering verteld dat zij hard hadden te arbeiden voor een gering loon. Doch de regeering leed aan doofheid, en de dringendste vertoogen van den chef van den veeartsenijkundigen dienst vermochten deze kwaal niet te genezen.

En zoo bleven de veeartsen aan 't werk voor een maandelijksch salaris van 200 gulden, dat kon opklimmen tot 500 gulden, na zesmaal 3 dienstjaren. Vooral het aanvangstraktement wordt zeer onvoldoende geacht, nu de promotie zoo vertraagd is.

Na eene vergeefsche poging tot het engageeren van vier veeartsen door de Ned.-Ind. regeering aangevraagd, werd den directeur der Utrechtsche school, naar de reden van dit verschijnsel gevraagd. Deze wees den minister van koloniën op de niterst geringe aantrekkingskracht, die een Indisch traktement van 200 gulden uitoefent. Zijn Excellentie werd thans alles duidelijk. De reorganisatievoorstellen werden voor den dag gehaald en een bijzondere attentie waardig gekeurd. Eén dezer voorstellen werd indertijd ingediend door den toenmaligen directeur van binnenlandsch bestuur Arends, een ander — van jongeren datum — vloeide uit de pen van den directeur van landbouw Treub. Dit laatste voorstel is thans in behandeling genomen.

De nieuwe regeling schijnt aan te sluiten bij die van de heeren van het boschwezen. Het aanvangstraktement wordt 275 gulden, met zes verhoogingen van 75 gulden om de 3 jaren, zoodat het maximum traktement 725 gulden bedraagt (tegen 500 gulden thans.) Echter worden de emolumenten, die de veeartsenbetrekkings in de hoofdsteden nog al begeerlijk maken, in 's lands kas gestort. Deze emolumenten worden door de veeartsen genoten als keurmeesters van het bestiaal en belopen op de drie hoofdplaatsen van Java een vrij aanzienlijk bedrag, nl. volgens de jongste tarifeering voor Batavia 4800, voor Semarang 5800 en voor Soerabaja 6170 gulden per jaar.

Het is duidelijk, dat en door de verhooging der bezoldiging en door de naasting der emolumenten een ernstige grief van de jongere veeartsen wordt weggenomen. Voor de functionarissen, die thans op de hoofdplaatsen werkzaam zijn, is de nieuwe regeling zeer voordeelig, doordat hun pensioen zal worden uitgekeerd over een bedrag, dat 225 gulden hooger is dan het thans genotene.

Z. E. de Gouverneur-Generaal moet niet bijster tevreden zijn, schrijft men aan de *Sem. Cl.*, over het bekend worden van de plannen van Kolonel van Loenen, om met pensioen te gaan en evenmin met het feit, dat bij de infanterie zooveel goed materieel voor den **Kolonelsrang** eenvoudig den aftocht blaast.

Java en Madoera.

Het ziekteverloop op **Madoera** schijnt thans gelukkig een gunstigen keer genomen te hebben. De laatste berichten daaromtrent luiden:

Van 20—30 April aantal dooden district Arosbaja 13, Sapoeloe 23, Ketapang 11. Aantal zieken 30 April resp. 213, 1278, 236 en aantal herstellenden 115, 1546, 428. In Sapoeloe 42, 3 en 4 Mei aantal dagelijks 2; in Waroe toestand normaal.

Op het gebied van het **Europeesch vakonderwijs** begint meer en meer leven te komen: Aan de Koningin Wilhelmina-school te Batavia wordt een tweejarige *handelsschool* toegevoegd; een *zeevaarkundige cursus* uit 3 klassen bestaande, zal worden opgericht samenvalende met het 3e studiejaar der Hoogere Burgerschool van de afd. A. der Koningin Wilhelmina-school te Batavia, behoudens vervanging, voor de leerlingen van den cursus, van de lessen in enkele vakken door lessen in wiskunde.

Het 2e jaar zal bestemd zijn voor de praktische opleiding der leerlingen aan boord van een stoomschip der K. N. Marine of der K. Paketvaart-maatschappij, onder genot van vrije woning of voedinggeld (f 35 's maands) en een toelage van f 25 's maands. Daarvoor zullen jaarlijks gemiddeld 6 plaatsen bij de K. N. Marine en 10 bij de K. Paketvaart-maatschappij opengesteld worden.

In het 3e jaar van den cursus zal het theoretisch zeevaarkundig onderwijs worden gegeven, waarna de leerlingen zich onderwerpen aan het examen voor 3en stuurman. Soerabaja zal ook een **Hoogere Burgerschool voor Meisjes** rijk worden; de particuliere Meisjesschool, die bekende inrichting voor lager en meer uitgebreid onderwijs op Genteng zal n. l. eene groote verandering in haar programma aanbrengen.

Haar blijkt, dat de drang naar Middelbaar onderwijs, ook voor meisjes, steeds toeneemt; nu het voortdurend wassend aantal leerlingen (circa 300), aantooit, dat het publiek het onderwijs, daar gegeven, waardeert, heeft het Bestuur gemeend, in dezen met den tijdgeest mee te moeten gaan.

De klassen voor meer uitgebreid lager onderwijs zullen met den aanvang van den nieuwen cursus worden vervangen door eene inrichting voor middelbaar onderwijs met driejarigen cursus en daarbij aansluitend eene twee-

jarige opleiding voor het examen van onderwijzers.

Het **arbeidsleger** bij Tjiamis.

Van iemand, die 7 maanden heeft gewerkt op de arbeidskolonie bij Tjiamis, waar de heer Nijland het commando voert, vernam *Midden-Java*, dat thans ongeveer 20 bouws grond waren ontgonnen, waarop vooral djagoong en katjang worden geteeld. De gewassen gedijen goed, doch men heeft er veel last van wilde varkens, die veel vernielen.

Voor zijn goudsmederij en boekdrukkerij heeft de heer Nijland veel moeite, om geschikte werkkrachten te vinden. Er zijn thans 8 Europeanen bij het arbeidsleger.

De Europeanen, die er komen, werken 3 maanden op proef voor kost en kleeren. Daarna krijgen zij betaling.

De loonen bedragen f 0,75, f 1 en f 1.50 per dag. De inlanders ontvangen f 0.20 per dag.

De leden dragen uniformen.

De jonge kolonie moet echter thans met ziekte te kampen hebben.

Het *Bataviaasch Nieuwsblad* is niet goed te spreken over de regeeringsopdracht aan *Mr. Boekhoudt*, voorzitter van de landraden in Bantam, om een onderzoek in te stellen naar de toenemende onveiligheid van personen en goederen en de middelen tot verbetering daarvan; speciaal zou aandacht moeten worden gewijd aan de vraag, of door uitbreiding van het thans in dienst gestelde aantal mantri-politie verbetering daarin ware te verkrijgen.

Het blad meent n.l. dat de oorzaken reeds lang bekend waren, maar dat deze van dien aard waren, dat ze niet door directe maatregelen konden worden weggenomen, doch langzamerhand door verbetering van den economischen toestand der bevolking en andere tegenwerkende oorzaken van zelf zouden verdwijnen.

Ook vindt dat blad, dat onmogelijk groote waarde kan gehecht worden aan het advies van een rechterlijk ambtenaar buiten het bestuur staande, omtrent een praktische politie-kwestie. Het ware beter geweest om deze opdracht te geven aan een kleine commissie, waarin dan zeker ook een rechterlijk ambtenaar had behooren zitting te nemen, daar de reden van de onveiligheid weliswaar grotendeels zit in de bekrompen, hoogst onvoldoende organisatie van de politie en het minderwaardige materiaal, waaruit zij door de te kleine bezoldigingen, wordt gerecruteerd, maar zij is even goed gelegen in het bestaan van de niet met de behoeften der inlandse maatschappij in overeenstemming zijnde rechtspraak.

Bij de samenstelling van het *Inlandsche* reglement werd de *Europeesche* regeling van het proces-recht gevolgd en is niet gevraagd wat de behoeften der *Inlandsche* maatschappij eischten. Wordt met de politie tevens de rechtspleging verbeterd, dan is er kans dat de onderzoekingen, die thans worden ingesteld, der *Inlandsche* bevolking ten goede zullen komen.

Het *Bataviaasch Effektenblad* zal niet meer verschijnen. Het laatste nummer heeft 2 Mei j.l. het licht gezien.

De uitgevers hopen dat, met de samensmelting van Handelsvereniging en Effektenvereniging, weldra een centrale markt te Batavia zal komen, en achten zij, in de overtuiging dat daarmede de belangen van het publiek gediend kunnen worden, de reden tot verdere uitgifte van dit blad niet langer aanwezig.

De *Semarang-Courant* blijkt door de *Locomotief* te zijn uitgekoofd en houdt 5 Mei op te verschijnen. De geabonneerden ontvangen in ruil de *Locomotief*. *Mr. L. G. Castens* wordt opgenomen in de redactie van de *Locomotief*. De heer *G. Stoll* zal vervangen worden door den heer *Plantfeber*.

Buitenbezittingen.

In het *Soer. Hbl.* van 30 April j.l. vinden wij het verder verloop van het conflict met *Badoeng* en *Tabanan*, waaraan wij ontleenen dat den 9en April door den Bestuurder van *Tabanan*, in antwoord op het schrijven van den resident van *Bali* en *Lombok* om verder geen hulp te verlenen aan *Badoeng* inzake de sluiting van dit landschap voor den in- en uitvoer, werd geantwoord: dat hij en zijn landgenooten in *Tabanan* niet de bedoeling hadden vijandig te zijn tegenover het gouvernement en hoopte dat de goede verstandhouding met het gouvernement bestendig moge worden, terwijl, wat de afsluiting van *Badoeng* betreft, hij dit landschap niet kon afsluiten ten 1°, omdat de radja van *Badoeng* in zijn broederlijke verhouding jegens hem in geen enkel opzicht was tekort geschoten, en ten 2°, omdat die afsluiting zijn volk, dat zijn onderhoud in *Badoeng* vindt, zou bezwaren.

Het gevolg hiervan is dan ook geweest, dat van af den 26en April j.l. ten aanzien van *Tabanan* dezelfde beperkende bepaling op den in- en uitvoer werd vastgesteld, als voor *Badoeng* is afgekondigd. Blijkens draadbericht uit *Batavia* zou 2 Juni een gemengde compagnie van het depot-bataljon te Buitenzorg naar *Bali* vertrekken om *Singaradja* te bezetten daar de radja van *Badoeng* bedreigd heeft *Boeleng* af te loopen. Dit bericht is officieel bevestigd.

Zoals reeds werd medegedeeld is in beginsel besloten tot het zenden eener expeditie naar *Bali* en wordt als vermoedelijke maand van vertrek genomen de maand September.

Wij lezen het volgende nog in het *Bat. Nbl.* van 7 Mei: Wat de samenstelling der expeditie betreft, kan reeds worden medegedeeld, dat de drie genoemde bataljons (het elfde, achttiende en twintigste) order hebben gekregen, voorbereidingen te treffen, ten einde geheel gereed en op oorlogssterkte te komen. Aan deze bataljons wordt een escadron cavalerie toegevoegd. Omtrent de toevoeging van artillerie aan den troep is men het nog niet eens, en naar wij vernemen, is daarvan ook bij de batterijen nog niets bekend. Wel is waar zullen vrij zeker eenige

snelvuurkanonnen van 3.7 cM. der marine wederom deel uitmaken der expeditie troepenmacht, maar het komt ons voor dat naast deze stukjes ook ander geschut noodig zal blijken.

Wie toch krijgt men op *Bali* tegenover zich? Een ondernemenden vijand die in de eerste plaats — de geschiedenis is er om het te leeren — een meester is in het kiezen zijner stellingen en het ons daarom lastig genoeg maken kan. Zoals uit de vroegere expedities alsmede in den *Lombok* krijg is gebleken, zijn deze stellingen of sterke rotsvestingen of versterkte, door leemen wallen omgeven kampongs, en is het nemen daarvan zonder artillerie wel doenlijk, doch slechts ten koste van vele menschenlevens. Deze ervaring in 1894 opgedaan, was oorzaak dat onze artillerie bewapend werd met zwaar krombaangeschut (12 cM. houwtiers en mortieren) welke vuurmonden in staat waren de verdedigers achter hun wallen te treffen, zonder dat deze eerst opgeruimd of geperforeerd moesten worden. Beide soorten vuurmonden voldoen in hooge mate aan deze eischen; het is machtig geschut met groote ballistische uitwerking.

Daarom wordt het medenemen van een viertal dezer mortieren zeer natuurlijk geacht, nu gebleken is dat onze veldkanonnen tegen deze, de projectielen smorende, versterkingen, weinig of geen kans op uitwerking hebben. Ook de 3.7 kanonnen voldoen in geen enkel opzicht, zoodra de *Baliër* zich op zijn eigen methode heeft verschanst.

Aan de artillerie dient voornamelijk het woord gegeven te worden, wil men het aantal menschenlevens tot een minimum beperken, in strijd met de meening van den landvoogd, die als regel toevoeging van artillerie onnoodig vindt.

Men spiegele zich aan het gebeurde op *Celebes*.

Omtrent het landingspunt is, natuurlijk, nog alles geheim. Wellicht echter zal men er toe overgaan in stede van op de *Zuidkust*, op de *Noordkust* te landen, ten einde zoodoende de vijandelijke stellingen in den rug te komen, waartoe slechts een marsch van pl. m. 30 kilometers behoeft te worden gemaakt. De plannen van den expeditiecommandant in deze, alsmede zijn naam en kwaliteit, zijn echter nog onbekend.

De vorst van *Bangli* heeft eindelijk geantwoord op de brieven van den resident van *Bali* en *Lombok* over de overrompeling in *Karangasem* en de beschadiging van irrigatiewerken in *Gianjar*. Aangaande het eerste stelt hij voor weder een commissie te zenden naar het betwiste gebied. Aangaande het tweede ontkent hij de beschadiging der *Pedjeng* werken, doch erkent dat de beschadiging der *Siangan*-leiding door zijn onderhoorigen is geschied als repressaille tegen de lieden van *Siangan* (*Gianjar*), die nagelaten zouden hebben de jaarlijksche bijdrage voor offerfeesten in 't belang der irrigatie te leveren.

Over herstel der leidingen of vergoeding der schade wordt door den radja niet gerept, hoewel dit uitdrukkelijk was verlangd. De toestand der leidingen is thans nog dezelfde.

Hem is thans wederom geantwoord dat verlangd wordt: bestraffing der schuldigen, herstel der leidingen en schadevergoeding.

Uit *Makassar* werd naar *Batavia* geseind, zoo lezen wij in de jongste *Deli-Courant* van 8 Mei, dat overste *Michielsen* van *Donggala* naar *Paré-Paré* is teruggekeerd en weldra naar *Enrekang* zal vertrekken, om het commando te *Bonto Batoc* op zich te nemen. Hij is van meening dat het échec van den 25en April j.l. geen verandering zal brengen in den politieken toestand van *Enrekang*.

Met de laatste Engelsche mail kwam het bericht dat met ingang van Juni op *Celebes* de oorlogssoldij zou worden ingetrokken, maar de excursie-toelagen blijven bestaan. De troepen zouden gedeeltelijk naar *Java* terugkeeren en de expeditie in *Zuid-Celebes* formeel ontbonden zijn.

Bij de regeering is thans ingekomen het verzoek van den gouverneur van *Celebes* *C. A. Kroesen* om eervol ontslag uit 's lands dienst, met ingang van 3 September. Tegen dien tijd acht de heer *Kroesen* zijn taak op *Celebes* afgedaan.

Uit *Korintji* is bericht gekomen dat de bende te *Ngarok* is overvallen, met het gevolg dat de aanvoerder werd gedood en in onze handen viel. Vele wapens werden buit gemaakt. Bij *Koamenten* viel een deel der bende in hinderlaag. Het degelijk succes aan onze zijde was hoofdzakelijk te danken aan het beleid van den onderluitenant *Wasterval* en den sergeant *Degzenroth* van de *maréchaussées*.

Zuid-Oost Borneo. De politieke toestand in *Boven-Seidoen-Doesoën* is gunstig. De zaak *Demang-Dalem* is geregeld. Vele vijandelijke schuilplaatsen in *Bawoh Kiring* werden opgeruimd, met groote voorraden levensmiddelen. Een 40-tal uitgewekenen uit de *Tabalong* streek en vier volgelingen van *panglima Senbik* melden zich.

Op *Timor* zijn thans alle opgestane hoofden weder in onderwerping gekomen. In de afgelopen maand werden 131 geweren ingeleverd.

Naar aanleiding van een in het *Soer. Handelsblad* van 4 en 5 Mei voorkomende beschrijving van het enkele maanden geleden voorgevallene op *Timor* aan de grens van het *Portugeesch* gebied, merkt de heer *M. van Geuns* op: «Daaruit zien wij, welke gruwelijke toestanden nog in sommige deelen van onzen archipel heerschen — nadat wij hier eenige eeuwen lang onze vlag hebben laten wapperen. Geheele dorpen worden uitgemoord en de eigendommen verwoest. . . Wij hebben gelezen van de anarchie in den *Kaukasus*, maar de daar bedreven gruweldaden waren van voorbijgaanden aard. Op *Timor* echter zijn

zij, laat ons zeggen, chronisch. De menschen worden er gesneld met een ijver, dien het roemruchte en krachtige *Nederlandsche* bestuur onmachtig is gebleken te temperen. Dit gaat voort, jaar in jaar uit. Bij de minste aanleiding gaan de koppensnellers aan het werk en kraait de roede baan.

Uit het in onze courant opgenomen verhaal blijkt, met hoe geringe middelen een met tact optredende bestuursambtenaar aan het moorden en branden een eind kan maken, zij het tijdelijk. Zou onze regeering er nu niet eindelijk eens toe overgaan aan die ten hemel schreiende tooneelen van ruw geweld een einde te maken, door er een kleine troepenmacht te doen ageeren, onder hoofd-leiding van een beleidvol controleur, en deze militairen er eenige jaren te laten? En zou het ook geen tijd geworden zijn zich met de *Portugeesche* regeering te verstaan om te zorgen, dat aan beide zijde der grens de roede ter hand wordt genomen?»

De schrijver eindigde zijn verhaal met de woorden:

«Men zal onwillekeurig gedacht hebben, hoe het toch mogelijk was, dat de roovers zich na de door hen gepleegde wandaden weer veilig gevoelden op *Portugeesch* gebied? Dat was niets dan een gevolg van een lang bestaand hebbend gebrek aan samenwerking. Dat gebrek aan samenwerking ging samen met wantrouwen tusschen het *Portugeesche* en het *Nederlandsche* gouvernement. De bewoners der grensstreken ontvingen daardoor den indruk, dat zij straffeloos konden rooven en moorden. Hierbij dient opgemerkt dat een paar honderd jaar geleden dat wantrouwen reden van bestaan had; nu is het uit den tijd. *Portugeezen* en *Hollanders* staan niet meer vijandig tegenover elkaar; de oude posten *Watamoeroek*, *Asomanoe* en *Asihoon Kleock* die respectievelijk tegenover *Kila*, *Fatoefera* en *Fara* liggen, blijven echter de bewoners in hante meening versterken. Het was dan ook een politieke fout dat de controleurs vergaten met de commandanten van *Batoegade* banden van vriendschap, aan te knoopen. Het is nu ten duidelijkste gebleken, dat samenwerking van de vertegenwoordigers van beide gouvernementen aan de *Timoreesche* grenzen een vereischte is voor de handhaving der orde, rust en veiligheid.»

Bij het Departement v. Koloniën is officieel bericht ingekomen dat de pangeran *Ratoe van Djambi* is gevlucht en dat op *Ceram* de bevolking van *Roemahsal*, omtrent wier gevoelens nog twijfel bestond, gebleken goedgezind te zijn.

West-Indische Berichten.

Suriname. Aan een der eerste nummers van de *Westerting*, die de ter ziele gegane *Paramaribo* verving, ontleenen wij dat te *Paramaribo* het gerucht liep, dat de heer *Idenburg* eerlang met drie maanden verlof naar patria zou komen, terwijl hier en daar in de moederlandsche pers het gerucht oplook, dat de heer *Idenburg* ter vervanging van den heer van *Heutz* den baintzorgschen zetel zou bestijgen.

Laat ons in het belang van *Suriname* hopen dat deze drinkbeker aan de kolonie zal voorbijgaan, die onzes inziens reeds genoeg souffreert aan te spoedige wisseling der bestuurshoofden, die nauwelijks tijd genoeg hebbende om zich in de zaken in te werken zelfs met den besten wil ter wereld beziel, aan den leiband moeten loopen eener noodzakelijk duur werkende bureaucratie.

Het waterhoofd van het *Surinaamsche* wicht zet nog maar steeds uit en de geneesheeren, die het moederland uitzendt, moeten zich, wanneer ze de diagnose gesteld hebben en met de kuur een begin zou kunnen worden gemaakt, alweer opmaken voor het vertrek, om voor den vervanger plaats te maken.

Met 'n belasting, aan rechten, accijnzen, enzovoort ad ongeveer 20 gld. per hoofd der bevolking, kan voor *Suriname* met zijne huidige bevolking, de grens van den druk bereikt geacht, en het is met die grens dat bij een goede bestuursorganisatie rekening moet worden gehouden.

Dat zulks niet heeft kunnen plaats hebben is te wijten aan het fatum eener bureaucratie regeering van ondanks zich zelve zelfs, het heil van het land uitsluitend te zoeken in de eigen omgeving, te wijten ook aan het kort verblijf of aan de gemakzucht van vorige bestuurshoofden, die hen belette met den sleur te breken. We hadden thans voor *Suriname* beter verwacht en blijven hopen.

Curacao. In de openingsrede, waarmede de gouverneur van *Curacao* de zitting van den Kolonialen Raad heeft geopend, gewaagde hij met erkentelijkheid van de aan de kolonie bewezen diensten en de medewerking ondervonden van de zijde van de vorige leden, tot zij in den loop van het zooveen gesloten zittingsjaar gemeend hebben als zoodanig hun opdracht te hebben moeten nederleggen.

Hij kondigde het voornemen aan, om de medewerking van den Raad in dit zittingjaar in te roepen voor de behandeling van een aantal ontwerp-verordeningen, bevattende de herziening van het belastingstelsel, waarvan de hoofdstrekking zal zijn, behalve een wetgeving meer overeenkomstig de eischen des tijds, de afschaffing of belangrijke vermindering van heffingen, die nu te zwaar op enkelen drukken of door belemmeringen van handel en verkeer de economische ontwikkeling der kolonie in den weg staan, gepaard aan een equivalent op een billijke wijze gelijkmatig over allen te verdeelen; daartoe zal in hoofdzaak herziening noodig zijn van de verordening regelende de grondbelasting, de reglementen op den in-, uit- en doorvoer, de zegelbelasting, het accijnsrecht, het successierecht, de rijtuigbelasting en die op de loterijen.

Het ligt mede in de bedoeling om voorstellen te doen tot wettelijke bepalingen ter behoorlijke instandhouding van thans allerwegen gemaakte en van het in de naaste toekomst nog aanmerkelijk te vermeederen aantal dammen, zoodmede om ter goedkeuring aan te bieden ontwerpen

noodig geoordeeld in verband met de vooruitzichten op de ontginning van zwavelmijnen op Saba.

Een terugblik slaande op den algemeenen toestand der kolonie, kon tot zijn leedwezen niet anders gezegd worden dan dat deze over het algemeen voor velen niet gunstig was; zelfs de als regel goede gezondheidstoestand liet vooral in het laatste deel van het vorige jaar te wenschen over; meerdere omstandigheden wijzen dan ook op het doorleven eener crisis in de kolonie.

Weer andere omstandigheden daarentegen toonen ook gelukkig teekenen van herleving.

De steun en de belangstelling van het moederland zijn onverflauwd, de inkomsten geven niettegenstaande den achteruitgang van eenige middelen, aanleiding om dooreengenuomen eerder een stijging dan een daling te doen verwachten; fosfaat- en aloëprijzen zijn verhoogd; de hooien-industrie breidt zich uit en wordt verbeterd; exploratie naar nieuwe fosfaatbeddingen en zwavelmijnen heeft plaats; verbreiding en verbetering der divi-divi-cultuur worden ter hand genomen; er wordt gewerkt aan het beletten van het nutteloos afstromen van het voor de kolonie zoo waardevolle regenwater; plannen bestaan voor sisal-ondernemingen; de katoen aanplant op de bovenwindsche eilanden belooft gunstige uitkomsten; de scheepvaart neemt eer toe dan af, mede tengevolge van de weder geopende mogelijkheid tot overschepping van goederen afkomstig van elders en bestemd voor Venezuela.

Algemeene Berichten.

Indische Begroting 1907.

De correspondent te Batavia van de N. R. Ct. seinde: „Volgens gerucht sluit de hier behandelde Indische begroting voor 1907 met een overschot van circa 4 miljoen gulden.”

Bali.

De corr. van het Alg. Hbld. te Batavia telegrafeerde aan zijn blad:

„De resident van Bali seinde, dat de radja van Badoeng dreigde Boeleleeng af te loopen. De Regeering gelastte troepen te zenden.”

De Redactie van *Het Vaderland* meent echter dat men zich voorshands over een afloopen van Boeleleeng niet ongerust behoeft te maken. Mocht al een vijandelijke bende zich over onze grenzen wagen, de wakkere Balinezen van ons direct gebied zullen die zeker wel kunnen afslaan, en zeer spoedig zullen de gezonden troepen dat werk van hen kunnen overnemen.

Een daarop volgend regeeringstelegram luidde:

„De houding van Tabanan is vijandig; het wenscht blijkbaar aanvullend op te treden.

„Ter beveiliging van de hoofdplaats Singaradja gaat een compagnie infanterie derwaarts.”

Invoerrechten op manufacturen in Nederlandsch-Indië.

De K. v. K. te Enschedé heeft zich tot den Min. van Koloniën gewend met bezwaren tegen 't wetsontwerp tot wijziging van 't tarief van invoerrechten in Nederl.-Indië, bij hetwelk onder meer het recht op sommige manufacturen van 6 op 10 pCt. wordt verhoogd en betreurt, dat noch de Twentsche Kamers van Kooph., noch zelfs de „Commissie voor de Handelspolitiek” hierover zijn gehoord.

De Kamer acht de rechten schadelijk voor de nijverheid en meent dat zij aanleiding zullen geven tot smokkelarij, terwijl zij vreesd dat dit hooge recht eenmaal ingevoerd, zeer gemakkelijk tot het heffen van analoge rechten op andere soorten manufacturen zou worden overgegaan.

De Lezing van Mr. J. H. Abendanon.

Ter gelegenheid der jaarlijksche vergadering van den Raad van het Koloniaal Museum te Haarlem, hield Mr. J. H. Abendanon, laatstelijk Dir. van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid in Ned. Indië, een voordracht over de middelen, die van staatswege in het werk zouden zijn te stellen om in de Indische maatschappij op Java en Madoera, nijverheid en handel tot bloei te brengen en daarnaast ook de uitoefening van kunst en kunstnijverheid te bevorderen.

Spreeker deelde hierbij de resultaten mede van de hem twee jaren geleden door de Ind. Regeering gedane opdracht: voorstellen aan te geven tot opheffing en verbetering van nijverheid en handel bij den inlander, waartoe een reis over Java en Madura hem gelegenheid gaf de noodige gegevens te verzamelen.

Had reeds een onder Gouv.-Gen. Rooseboom opgemaakte, globale begroting de som van 3 miljoen gulden voor dit doel genoemd, anderen beweerden, dat minstens 5 miljoen zouden nodig zijn. Nu klinkt 5 miljoen zeker veel, maar in aanmerking genomen, dat het hier geldt de behartiging van de belangen van 28 miljoen inwoners, over een tijdperk van 5 à 10 jaar verdeeld, is het zeer zeker geen onredelijk cijfer. Daarenboven zou een gedeelte, uitgegeven in voorschotten, geleidelijk weer terug vloeien in 's lands schatkist.

Hoewel Java in de eerste plaats een landbouw-land is en dit de groote bron van inkomsten voor den inlander blijft, zou daar naast de kleine industrie en huisvlijt dienen te worden bevorderd. Bij een praktische indeeling van den tijd, dien hij niet besteedt aan landbouw, zou de huisindustrie hem nog een aardige bijverdienste kunnen verschaffen. Van het vrij arbeiden van ouders en kinderen gezamenlijk zou een opvoedende kracht uitgaan, terwijl het werken in groote fabrieken, dat den mensch tot machinaal werk dwingt, geen ontwikkeling bevordert. Japan heeft getoond hoe het door vrijen huisarbeid groot is geworden. In kleine werkplaatsen, in schamele woningen wrochten ouders en kinderen

de heerlijke kunstproducten, die thans wereldbekend zijn geworden.

Ook van den Javaan staat te wachten, dat hij in die richting voor ontwikkeling vatbaar is; daarenboven zal de ondervinding hem de waarde van zijn product leeren schatten en de verantwoordelijkheid van eigen administratie leeren voelen.

De grootste moeilijkheid voor den Javaan, Soendanees en Madoerees blijft gebrek aan kapitaal. Crediet kan hij genoeg krijgen, het wordt hem zelfs opgedrongen, maar de woeker, die er aan kleeft, richt hem ten gronde vooral waar de terugbetaling geschiedt in producten, zoodat het een hopeloos zwoegen wordt, zonder resultaat.

Wel bestaan er instellingen om geld te leenen, maar zelfs de rente van 1 pct. 's maands gaat boven zijn draagkracht. Dessa-loemboengs tot steun in tijden van misoogst, Gouv. crediet in tijden van nood, zijn nog niet doeltreffend voor de ontwikkeling van nijverheid; crediet is noodig voor den aankoop van werktuigen, materiaal enz. terwijl de terugbetaling op gemakkelijke condities dient te worden vastgesteld. De Javaan heeft bewezen een goed debiteur en het vertrouwen waard te zijn, hij heeft gevoel voor vrijheid en werkt hard, maar men kan niet arbeiden, waar men gekneveld wordt. Dan zijn de werktuigen, die hem ten dienste staan en grootendeels door hem zelf uitgedacht, kinderlijk eenvoudig, meerendeels echter onvoldoende. Het zou dus wenschelijk zijn hem in kennis te brengen met moderne kleine werktuigen en machines (geen ingewikkelde fabrieks installaties).

Ook de levering van materiaal als hout, touw, ijzer, steen zou van Gouvernementswege tegen minimum prijs opgesteld tevens inlichting en leiding hem moeten worden gegeven. Bij sommige takken van arbeid is de samenwerking van verscheidene personen vereischt, zoo bijv. bij kalkovens, steenbakkerijen, daartoe zouden de dessa's een eenvoudig notariaat behoeven, waar de contracten opgemaakt en de aaneensluiting van kapitaal wettelijk gewaarborgd worden.

In hoofdzaak verwacht spreker groote kracht van het onderwijs. Het aantal inlandsche scholen in districten en onderdistricten moet aanmerkelijk vermeerderd, behalve onderwijs in lezen, schrijven en rekenen moeten vooral oefeningen worden gehouden voor oog en hand, door teekenen, vlechten, boetseeren en snijden.

Schoolplaten met voorstellingen van bedrijven, werktuigen en vervaardigde voorwerpen zijn noodig. Namiddagcursussen moeten worden gehouden voor hen, die een bedrijf uitoefenen.

Scholen voor inlandsche meisjes moeten er komen, waarop ook batikken, weven en teekenen geleerd worde. Behalve particuliere scholen, welke een Gouv.'s subsidie genieten, bestaan er geen openbare scholen voor meisjes; in die richting valt dus nog heel wat te verbeteren.

Verder opleidings- en ambachtscholen, welke in de artillerie constructieschool te Soerabaja, werkplaatsen der S. Spoor en Waterstaat goede gelegenheid tot practischen arbeid zouden vinden.

Voor de ontwikkeling der kunstnijverheid zouden ontwikkelde inlandsche jongelieden (b. v. ongeveer 20) naar sprekers meening op staatskosten een opleiding kunnen ontvangen, waartoe een verblijf in Nederland en het bezoeken van instellingen als de Kunstnijverheidsschool te Haarlem, musea en fabrieken, zoo mogelijk ook in andere landen wenschelijk wordt geacht.

Een inlandsche middelbare school voor technische vakken op Java, en opleiding van eenige inlandsche jongelieden aan de technische Hoogeschool te Delft.

Een inrichting voor handelonderwijs, waarvoor men reeds plannen maakt te Semarang, maar met uitgebreider leerprogramma waarbij ook boekhouden, handels-aardrijkskunde, warenkennis, handelsrekenkunde, correspondentie enz. onderwezen worden is gewenst. De Javaan toch heeft altijd blindelings voor anderen gewerkt en de Javaansche maatschappij is geheel afgezonderd. Wil men nijverheid met afzet, dan is handelskennis onmisbaar.

En dan verlagings van vrachtprijzen voor goederen-transport op spoorwegen en stoomvaartlijnen, welke nu boven het bereik van den inlander zijn.

Jaarmarkten, in elk gewest gedurende eenige dagen te houden bij gelegenheid van een inlandsch feest, waar de producten ten toon worden gesteld, werken heilzaam. Vooral voor die jaarmarkten zijn lage tarieven van personen- en goederen-transport een vereichte.

De enkele jaarmarkten, die gehouden zijn, hebben reeds goede resultaten verkregen. In Solo had er een plaats en in Batavia zijn er in 1904 en 1905 gehouden, welke hoofzakelijk door de bemoeiingen van „Oost en West” zijn tot stand gekomen, gehouden op het Koningsplein bij gelegenheid van Hr. Ms. verjaardag. Deze werden druk bezocht; zelfs van Sumatra waren inlanders op eigen kosten overgekomen met hunne producten. Tentoonstellingen, eens in de 5 jaar gehouden, met geldelijke belooningen en vertooning van nieuwe werktuigen, werkwijze en verkregen resultaten; het bezoek tot die gelegenheden aan te moedigen bij inlandsche onderwijzers en vergevorderde leerlingen is mede een eisch des tijds.

Ter bevordering van den afzet buiten de koloniën zouden monsters gezonden worden naar de verschillende consulaten, Kamers van Koophandel en die instellingen, ook particuliere, wier belang het mede brengt, zooals „Boeatan”, Oost en West te Batavia, aan buitenlandsche musea enz.

Voor Indië zouden dergelijke maatregelen als het oprichten van goede marktloodsen, monsterkasten, grafische voorstellingen van productie en debiet, berichten omtrent afzetplaatsen en prijzen aanbeveling verdienen.

Verder zouden eenige artikelen tegen markt-prijzen aan het Gouv. te leveren zijn, die dan voor verdere afzet zorgt.

Waar het Gouv. nu reeds tin, koffie, opium, zout opkoopt, zouden er b.v. vezelstoffen en olie soorten aan toege-

voegd kunnen worden.

In Amsterdam neemt het debiet van copra sterk toe in 1904 alleen is er voor 10 miljoen gulden copra verhandeld, terwijl de vraag wijst op een ongelimiteerd afzetterrein voor dit artikel.

Door gebrekkige afzet lijdt de inlander in de eerste plaats. Dat hij nog gevoel van eigenwaarde bezit, bewijst het geval (hetwelk niet op zich zelfstaat) van den dessaman, die na uren ver zijn ketella te hebben gedragen, er zulk een lagen prijs voor bedwongen werd, dat hij ze liever in de rivier wierp, dan zulk een onwaardig loon voor zijn arbeid te ontvangen.

Ten slotte adviseert spreker, dat afdeulings-commissies, bestaande uit inlandsche en Europeesche bestuurs-ambtenaren benevens een niet ambtelijk persoon, zouden adviseeren wie geholpen moet worden. Hiertegen is het bezwaar geopperd, dat door de drukke bezigheden der ambtenaren deze vermeerdering van arbeid slechts oppervlakkig kan worden uitgevoerd, maar spreker is van meening, dat de ambtenaar de geschiktste persoon is om de bevolking te leeren kennen en dat hij door de uitoefening van zijn dienst juist in aanraking komt met het volk, en als de tolk van den steun en hulpvaardigheid van de Regeering moet optreden, om op te heffen en voor te lichten. Hoe hoog spreker particuliere hulp ook schatte, van een particuliere onderneming alleen, ware de noodige kennis van de nooden van het volk en de vereichte toewijding tot leniging niet te verwachten.

Spreker besluit met zijn Nederl.-Indische ondervindingen te toetsen aan de toestanden in twee landen, waar de bemoeiingen van de regeering groot zijn geweest in zake nijverheid en kunstnijverheid, nl. Japan en Britsch-Indië en staft dit met cijfers. Japan vooral is een sprekend bewijs van de heilzame werking van zulk regeeringsbeleid. Als individu acht spreker den Javaan zeker niet beneden den Japanner, slechts de Gouvernementszorgen voor ontwikkeling en leiding ontbreken den Javaan. Met de wensch, dat de opgewekte belangstelling moge toenemen en leiden tot de oprichting van een Afdeling der Mij v. Nijverheid, speciaal gewijd aan de belangen van Indië, besloot spreker zijn boeiende voordracht, die getuigde van groote liefde voor de zaak.

Van de gelegenheid tot debat werd slechts door een paar der aanwezigen gebruik gemaakt.

Van Vreemde Koloniën.

Nieuw Guinea. De Neu-Guinea-Kompagnie, die oorspronkelijk een politiek karakter droeg en belast was met het beheer over het duitsche gedeelte van Nieuw-Guinea, houdt zich thans uitsluitend bezig met handels- en landbouw-werkzaamheden in dat, nog zoo weinig bekend en ontgonnen, uithoekje der wereld. Zij schijnt nu eerlang op een aardig buitenkansje kijk te hebben, dank zij een verzienden blik, die haar voor jaren zich op de rubber-cultuur deed gaan toelagen, zoodat zij thans over een aanplant van 500.000 boomen beschikt, welke nu beginnen te produceeren. Aan de *Deutsche Kolonial Zeitung* wordt geschreven, dat de eerste proeven van daár afkomstige rubber op de voornaamste Europeesche markten voor dat product, Londen, Hamburg en Antwerpen, zijn aangekomen en bij het onderzoek door deskundigen van zeer goede hoedanigheid zijn bevonden. De, door genoemde maatschappij aangeplante rubber-soorten zijn *Hevea brasiliensis*, *Ficus elastica* en *Castilloa elastica*. Of die er alle gedijen, in tegenstelling met Java, waar de dienst van het boschwezen bij den aanplant van *Hevea* en *Castilloa* nog al te sukkelen had? Dat vinden we in de aangehaalde bron niet vermeld, wel, dat de hevea-rubber van Nieuw-Guinea geschat wordt op 14 marken het kilo, terwijl die van ficus en castilla met 11 tot 13,4 mark het kilo geprijsd staat, misschien wel een weinig geflatteerd waar goede Para laatstelijk te Londen met 5 shillings 3 pence net engelsch pond genoteerd stond, gelijkstaande met omstreeks 11 marken het kilo.

Intusschen verdient het blijkbaar welslagen dezer waardevolle cultuur op het groote eiland, waarvan ook aan Nederland een deel toekomt, wel onze aandacht.

Een nieuwe leproserie. Het eiland Culion, ten noorden van Palawan en den Philippijnschen archipel gelegen, is bestemd om geleidelijk alle leprozen uit dien archipel op te nemen.

Daar het aantal dezer ongelukkigen in de geheele kolonie op 4000 wordt gesteld en het onderhoud van een zoo groot aantal de huidige financieele krachten van het land zou te boven gaan, is besloten om de verplaatsing der leprozen naar Culion geleidelijk maar stelselmatig ter hand te nemen, stelselmatig in dien zin, dat men thans voornemens is b. v. alle leprozen van het eiland Cebu, ten getale van 600, naar Culion over te brengen en zoo naarmate de financiën het toelaten vervolgens telkenmale alle leprozen van een der eilanden tegelijk naar de kolonie over te brengen.

Een plaatje in de *Manila Times* geeft een aardig kijkje op de nieuwe kolonie, waar 150 pas opgerichte hutten de nieuwe bewoners wachten aan het strand der zee, te midden van een vriendelijke omgeving. Culion moet vruchtbaar wezen en groote terreinen zijn aan de kolonie getrokken, opdat de kolonisten, die werken kunnen, zich met den landbouw kunnen bezig houden om mee in de eigen behoeften te voorzien. Men heeft echter hoofdzakelijk veeteelt op het oog, omdat het vee ook voor export in aanmerking kan komen, wat met andere producten niet het geval zou wezen.

De jezuiteten-pater Valles en eenige Roomsche liefdezusters hebben zich bereid verklaard het lot der kolonisten in hunne afzondering te deelen, om er zooveel mogelijk hun lijden te verzachten.

Aan de kolonie zal met uitzondering van de individueele vrijheid van beweging, die noodzakelijk tot de

kolonie beperkt moet blijven, volkomen zelfstandigheid worden toegekend.

De kolonie heeft evenwel ook hare schaduwzijde. Culion is namelijk niet een onbewoond eiland, maar heeft een oorspronkelijke bevolking, die zich gewoonlijk in hare bergen ophoudt en tevoren niet dan om de kinderen te laten doopen in de vlakke afdaalden. Nog vroeger toen zeeroovers deze wateren onveilig maakten, snelde bij hunne verschijning de bevolking toe naar de, om de kerk aangelegde versterkte kota, om daar den vijand te weerstaan. Nu is in de schaduw dier kerk een andere vijand voor de oorspronkelijke bewoners van Culion opgestaan, die vroeg of laat, wanneer de leprozen in groote drommen daar hun intocht zullen doen, als voorbeschikt zijn om aan de vreeselijke en gevreesde ziekte te vallen.

Een leening voor Fransch West-Afrika. Den 11 Mei 11. riep de gouverneur-generaal, Roume, de leden van den Raad van bestuur dezer kolonie in een buitengewone zitting bijeen om hun het ontwerp voor te leggen voor een nieuw program van openbare werken en van eene daartoe te sluiten nieuwe leening ad 100 miljoen franken.

Deze leening, welke door den Raad werd goedgekeurd en waarop de goedkeuring van het moederland niet zal uitblijven, zoo kort na de in 1903 bewerkstelligde leening ad 65 miljoen franken, doet ons zien hoezeer het den Franschen ernst is om het uitgestrekte gebied, dat de koloniën Senegal, Guinea, Ivoorkust, Dahomey en Senegambie en Niger omvat zoo spoedig mogelijk tot ontwikkeling te brengen.

De leening van 1903 werd voor de helft benodigd voor den aanleg van spoorwegen aan de Ivoorkust en in Guinea, benevens het in studie nemen eener verbindingslijn tusschen Kayes en een punt aan den kustlijn Dakar-Saint Louis.

Den 1en Januari waren de navolgende lijnen in exploitatie: Dakar-Saint Louis, 265 kilometers; Kayes — (aan den Senegal) — Bamako (aan den Niger), 555 kilometers; de Guinealijn over eene lengte van 153 kilometers; en de Dahomey-lijn over eene lengte van 200 kilometers.

In het geheel bedroeg dus de lengte van het spoorwegnet omstreeks 1200 kilometers, voor een gebied van ettelijke miljoenen vierkante kilometers ontegenzeggelijk niet veel, maar toch 'n aardig begin, vooral wanneer men bedenkt dat omstreeks drie vierden van het net in de laatste vijf jaren zijn tot stand gekomen.

De nieuwe leening beoogt grotendeels de voortzetting van dit spoorwegprogram. Volgens het besluit van den Raad, waarbij die leening werd goedgekeurd zal een bedrag van 78,5 miljoen franken voor spoorweg-doeleinden worden gebezigd, en wel dertig miljoen voor verlenging van de Guinea-lijn over een afstand van 150 kilometers, nl. tot Koeroessa aan den Boven-Niger, twee en twintig miljoen voor de voortzetting van de lijn aan de Ivoorkust over een afstand van 100 kilometers, dertien miljoen ten behoeve van den Dahomey-spoorweg, die tot Savé zal worden doorgetrokken, en dertien en een half miljoen voor den aanvang van de lijn Kayes-Thiès, van de verschillende eindpunten tegelijk te beginnen.

Wanneer deze werken zullen zijn uitgevoerd zal het net van Fransch West Afrika eene lengte beslaan van 2150 kilometers, waarbij men dan echter nog met de half voltooide lijn Kayes-Thiès zal zitten, voor welke voltooiing een nieuw crediet zal noodig wezen. Voorts zal de Dahomey-lijn dan nog niet op een derde van den beoogden afstand zijn gekomen, waar het einddoel Say aan den Niger is, waardoor de gemeenschap van het Fransch Tsjad-gebied met de kust beter zou kunnen worden verzekerd. Maar, er zit toch gang in, en Fransch West Afrika begint al 'n heel ander aspect te krijgen dan voor nog zeer korten tijd.

Voor de verbetering van het verkeerswezen dienen ook de 2 miljoen franken bij deze ontworpen leening uitgetrokken voor maatregelen tot verbetering der bevaarbaarheid van Senegal en Niger. Zagen we voorts bij de leening van 1903 een bedrag van 12 miljoen uitgetrokken voor de verbetering der havens Dakar, Saint Louis en Rufisque, bij de leening, die nu eerlang zal worden gesloten, werd een bedrag van nog vijf miljoen franken uitgetrokken alleen voor de haven van Dakar, de hoofdplaats der kolonie, die de heer Roume met alle faciliteiten wil zien toegerust om de schepen der westafrikaansche lijnen te trekken. Drie miljoen voor de havens van de Ivoorkust, een klein miljoen voor de aanschaffing van baggermaterieel, een half miljoen voor een établissement aan de Baie du Lévrier ten behoeve van de, daar in het leven te roepen zeevisscherij en twee miljoen voor telegraaflijnen maken de 95 miljoen vol, die bij deze leening aan productieve uitgaven zijn bedoeld.

Het honderdtal wordt bereikt met 5 miljoen franken voor kazerne-bouw en 3 miljoen voor geneeskundige hulp. Dit laatste bedrag vereischt eenige toelichting. In de laatste zitting van den Raad is in beginsel aangenomen een korps inlandsche geneeskundigen in het leven te roepen, naast het kleine aantal europeesche medici, in enkele der groote centra met geneeskundigen bijstand aan inlanders belast. Nergens zijn echter, met uitzondering van Saint Louis en Dakar ziekenzalen voor de ergste inlandsche patienten. Het doel is om met eenvoudige materialen op een groot aantal plaatsen ziekenzalen voor de inlanders op trekken.

Indiërs over het engelsch bestuur. De heer Shaporjee Broacha hield in een vergadering der Vereniging van inlandsche makelaars te Bombay eene merkwaardige redevoering, waarin hij op scherpe wijze het politieke drijven van sommigen onder zijne landgenooten bekelde, en te velde trok tegen de voorstelling als zonde Engelsch-Indië een arm, veel te zwaar belast land zijn, terwijl hij aan de lichtzijde van het engelsch bestuur

recht liet wedervaren.

Het kon niet uitblijven dat zijne aanvallen op de heeren Dadabhai Naoroji, denzelfde, die hier te Amsterdam op het socialisten-congres sprak, en Gohkale in de inlandsche pers tot een wederwoord uitlokte, waarbij naar aanleiding van de bewering van den spreker, dat Indië onder het engelsch bestuur ontzaglijke vorderingen maakte, de *Hindu* o. a. het volgende opmerkte:

„'t Is waar dat Indië een rijk land is maar de Indiërs een arm volk zijn; maar volgens den heer Broacha is zulks te wijten aan het feit dat het volk juist uit een diepen, léthargischen slaap wordt gewekt, waarin een eeuw van anarchie, wanbestuur, onderdrukking en onzekerheid van lijf en goed het hadden gebracht. Een criticus die aldus de waarheid in het aangezicht slaat, kan geen aanspraak maken op ernstige belangstelling. Wanneer meer dan duizend jaren voor de britsche occupatie, het land ten prooi ware geweest aan anarchie en wanbestuur, hoe kwam het dan, dat de heele wereld door een roep ging van zijn weelde en pracht en de hebzucht van vreemde avonturiers wekte? Het was niet de natuurlijke, latente, verborgen rijkdom van Indië, maar zijn weelde, sprekende uit den bloeienden handel, zijne kunsten, zijne industrieën, paleizen, lusthuizen, en grootsche publieke werken, die den vreemdeling aantrokken.”

Hetzelfde blad gaat dan ook eens na wat de heer Boacha over den volstrekt niet zwaren belastingdruk voor Indië opmerkte en gaf daarbij aan de hand van Mulhall's *Dictionary of Statistics* het volgend lijstje, betreffende de verhouding tusschen belasting en inkomsten der bevolking:

Engeland	63 sh. per hoofd	9.3 pct. der inkomsten
Frankrijk	74 " " "	13.6 " " "
Duitschland	45 " " "	10.4 " " "
Rusland	16 " " "	7.4 " " "
Italië	54 " " "	22.0 " " "
Ver. Staten	40 " " "	5.4 " " "
Eng. Indië	5 " " "	16. — " " "

Voor Nederlandsch-Indië bedroeg de belasting per hoofd der bevolking omstreeks 4 shillings in 1905, hoeveel hierbij het percentage van de inkomsten bedroeg laten we liever aan anderen over te berekenen, wijl voor ons dit laatste cijfer slechts matige waarde heeft, daar hierbij het gebied der gissingen moet worden betreden, dat zich op verschillende wijzen laat exploiteeren.

Uit de eerste cijfers evenwel, 5 shillings en 4 shillings per hoofd der bevolking in Engelsch- en in Nederlandsch-Indië opgebracht, tegenover, laten we nu maar eens Duitschland nemen, 45 shilling in een westersch land, spreekt o. i. duidelijk genoeg, dat de critiek bij de beoordeeling van toestanden en feiten in die beide koloniën zich op een radicaal standpunt plaatst door daarbij een westerschen maatstaf aan te leggen, waarbij gerekend wordt op eene, op westersche schaal gevoede staatskas.

De opstand in Natal. De liberale engelsche bladen zijn het er nu over eens dat deze opstand opzettelijk door het bestuur der kolonie Natal is uitgelokt om de inboorlingen van hun landbezit te kunnen berooven. Typisch, onder de redenen, waarom de engelsche regering indertijd een vrijen onafhankelijken staat als Transvaal het mes op de keel zette, dat, de Boer, wilde hij zich niet weerloos laten slachten, moest toeslaan, behoorde het humaniteits-motief. De arme kaffers werden mishandeld en achteruitgezet door de Boeren en alle engelsche reverends, ladies en lassies preekten den heiligen oorlog tegen de belagers van den Kaffer. En nu geeft een natalsch eerste minister grif toe, dat hij opzettelijk een zware belasting voor de Kaffers instelde, om de menschen tot verzet te brengen en dus een motief te hebben om hun hun land te ontnemen, maar de huidige liberale engelsche regering ziet daarin geen reden om zich met de binnenlandsche aangelegenheden eener autonome kolonie in te laten, en Chamberlain, Balfour, Curzon en heel de conservatieve bent — de inboorlingenvrienden van weleer — knikken: „wel done, Natal.”

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van het Koloniaal Weekblad.

Met de opname van het onderstaande ingezonden stuk aan den Redacteur der Javabode, zult u mij zeer verplichten.

Ik teeken bij dit verzoek aan, dat ik volkomen begrijp, dat het Koloniaal Weekblad de berichten overneemt uit de Indische bladen, zoodat ik er zelfs niet aan denk, de Redactie het onjuiste bericht in kwestie ook maar eenigszins euvel te duiden, maar ik vertrouw wel, dat zij bijgaand ingezonden stuk zal willen opnemen, om op haar beurt en op die wijze de canard weer tegen te spreken.

Hoogachtend teeken ik mij

Uwe dw. dr.

K. VAN DER MAATEN.

Geachte Heer Redacteur.

Door mijn vertrek naar Nederland en allerlei besognes in de eerste weken na mijn aankomst alhier, kreeg ik de Javabode van 26 Maart j.l. eerst heden (27 Mei) onder de oogen en las in het eerste blad in een tirade over de bestuurswisseling in de Residentie Palembang:

„Ook overste K. van der Maaten is als militaire commandant alweder vervangen door overste J. M. van Gogh. De Landvoogd wil een eind zien gemaakt aan „het langdurig gezabbel in Djambi.”

Nu moet U weten, M. de R., dat ik wel ben benoemd geweest tot Gewestelijk Militair Commandant van Palembang en als zoodanig ook belast zou zijn geworden met de leiding van de actie in Djambi, doch dat ik door mijn binnenlandsch verlof naar Sockaboemi, gevolgd door mijn verlof naar Nederland, niet naar Palembang noch naar

Djambi ben vertrokken en in die landstreken nimmer, ook vroeger niet, een voet heb gezet.

Aan het, zooals U het gelieft te noemen, „langdurig gezabbel” in dat gewest heb ik dus part noch deel. De door U gegeven voorstelling van zaken is dan ook, althans voor zoover mij persoonlijk betreft, onjuist, en in hoever zij voor het overige al of niet juist is, gaat mij niet aan.

Eenige dagen na mijn aankomst in Nederland werd mij van twee zijden medegedeeld, dat in het *Koloniaal Weekblad* van Oost en West kort tevoren stond te lezen, dat mijn gaan naar Nederland werd toegeschreven aan de ontevredenheid van Z.E. den Gouverneur-Generaal over mijn beleid in Djambi. Vermoedelijk berust die canard op Uw bovenaangehaald entrefilet.

Wanneer U, M. de R., als voorlichter van het publiek wil optreden, dient U zich toch eerst behoorlijk van hetgeen U wil opdisschen, op de hoogte te stellen en ligt het toch zeker niet op den weg van een Redacteur om, zonder nadere informatie, op een onjuiste combinatie van feiten een verkeerde voorstelling van zaken te geven en daarmee de reputatie van een ambtenaar, een officier, of van wien ook te benadeelen.

Ik verwacht dan ook, dat U dit stuk in Uw blad zult opnemen ter rectificatie van bovenbedoelde onjuistheid, terwijl ik de Redactie van het *Koloniaal Weekblad* van Oost en West zal verzoeken het evenzoo te willen opnemen.

Aan

de Redactie-Commissie v. h. Koloniaal Weekblad.

U noodzaakt mij tot een laatste woord. Wilt het echter als *particulier* beschouwen en niet in het blad plaatsen, tenzij U het nitdrukkelijk wensch. Ik haat eindeloze polemiek. Vermoedelijk heb ik mij niet juist genoeg uitgedrukt. (Andere onderstellingen zouden „onheusch” zijn.) U spreekt over militairen, die zich niet storen aan kranten-artikelen. Ziet eens, als de Buitenlandsche pers over een geval groot kabaal maakt, zooals de Engelse over den Kongo, dan weet ik stellig, dat de Nederlandsche pers wel een ander toontje zou aanslaan en de autoriteiten verzoeken zou de schuldigen te straffen om maar nit het gepraat te komen. En als de Indische rechters weten, dat een schandelijk vonnis (een Europeesche bespreking zou uitlokken, zouden ze, daarvan ben ik overtuigd, wel wat scherper toezien. De Deli-kwestie zou nooit dien omvang hebben gekregen als de Binnen- en Buitenlandsche pers niet zoo gefoeterd had. Zelfs nu eigen houding geeft mij een bewijs, U hadt aan het Madurageval geen arm woordje verspild, maar toen mijn artikelje uit de *Hamburger Nachrichten* u in handen kwam, vond u het gewenscht een afkeuring daaraan vast te knoopen. „In afwachting van het ingezonden stuk” dat ik u „toegezegd had”!

„Ik heb in het laatste stukje niets gevraagd.

De zin: „En ten slotte heeft het kleine Nederland andere vijanden dan Engeland”, leek mij duidelijk genoeg, U kunt er „had” achter zetten. Het slecht lezen was niet aan mijn kant.

Ik denk dat deze gedachtenwisseling u van het recht der buitenlandsche correspondenten die te goeder trouw zijn, meer overtuigd heeft, en hoop dat u ze evenals ik „sans rancune” sluit als echte Hollanders zeggen.

Hoogachtend,

Uw dw.

L. GRAPPERHAUS.

Natuurlijk laten wij den heer G. gaarne dit laatste woord, het volkomen met hem eens zijnde, dat 't de schoone taak der pers is de publieke opinie ten goede te bewerken. Tot besluit willen wij echter nog even wijzen op het zoo veelzeggende fransche spreekwoord:

„Il faut laver son linge sale en famille.”

Vuil goed heeft natuurlijk iedereen, maar het behoort toch mede tot de „bon ton” (in deze goeder trouw) om als men bij de buren „te visite” gaat, zich niet met zijn vuilste plunje te tooien, noch zich vuiler voor te doen dan werkelijk het geval is. Daarmee zou men trouwens ook het tegenovergestelde bereiken, van hetgeen men beoogt.

En dat niet alle courantenberichten, zelfs de Indische, klakkeloos geloofd kunnen worden, blijkt ten duidelijkste uit het hierbovenstaand ingezonden schrijven van den heer v. d. Maaten.

RED.-COM.

Boekbespreking.

Hebben wij reeds bij gelegenheid van de door den heer W. O. J. Nieuwenkamp voor de leden van „Oost en West” in den *Kunstkring* te 's Gravenhage gehouden voordracht met kunstbespreking, een woord van lof gewijd aan het door dezen knappen tekenaar en tegelijk onderhoudend verteller, uitgegeven boek: „**Bali en Lombok, uitoe-rige geïllustreerde reisherinneringen en studies ombrent land en volk, kunst en kunstnijverheid**”, thans nu wij de eerste aflevering van het kostbare werk in bezit hebben, kunnen wij niet nalaten er nogmaals in het bijzonder de aandacht op te vestigen.

De heer G. P. Ronfflaer schreef er een mooie voorrede bij, waaruit wij het een en ander zullen aanhalen, om bij onze lezers den lust op te wekken tot kennismaking. Na met groote bewondering over de bouwkunst der Baliërs gesproken te hebben, zegt hij o. a.: „Met hun beeldhouwkunst en hun schilderkunst is het evenzoo. Voortwerken op een oudere Hindoe-Javaansche beschaving, maar met eigen Balineesche kracht. Wil men een schitterend blijk van Balineesch kunstvermogen? Zie dan Nieuwenkamp's plaat blz. 3 *God Sjiva*, geschilderd op hout. Wat een heerlijk-extatisch meesterstuk! Iets dat een Balineesche Memline zou mogen heeten, zoo rijk en sober toch, verrukkelijk in weelde van details en aan-

grijpend streng met dat al, door 't trekken van heel onze aandacht naar die starende Oostersche Godenfiguur.

Ofgansch anders weer, sterk-modern zelfs, maar kranig en karaktervol, die kop van een danser op p. 52, met het zwierige kapsel en de tjempaká-bloemen weelderig naar voren staande boven het haar of neervallend langs de wangen. Hoe prachtig modern Oostersch dit! En wat een stijl! enz. enz. om dan naar aanleiding van N's. weergave uit den bundel teekeningen van wijlen Dr. H. N. van der Tuuk aan de universiteits-bibliotheek te Leiden geschonken tot het besluit te komen: „Zóózeer heeft Nieuwenkamp zich dien Balineeschen teekentrant thans eigen gemaakt, dat hij op dit oogenblik zonder inspanning weet te teekenen als een Baliër!” — Wat een karakter, wat een stijl, wat een kunstvermogen bij al deze Balineesche voortbrengselen van bouwkunst, van beeldhouwkunst, van schilder- en teekenkunst, van metaalbewerking, weefkunst, houtsnijkunst, pottenbakkerij, Ornamentiek in haast elke richting en bij haast elk materiaal. Hier leeft de kunst op Bali! Hier is volksleven en volksgodsdienst en volkskunst nog één mooi geheel. En wij zullen het Nieuwenkamp voor altijd dank weten, dat hij, die door het Balineesche leven bekoord en verrukt werd, ons thans door zijn teekenstift die mooie, inlandsche wereld van onze Nederlandsche Oost voorgoed ontdekt!

Onze Vereeniging acht zich gelukkig, dat zij aan het tot stand komen van dit prachtwerk heeft kunnen medehelpen en zou er zich van harte over verheugen, wanneer vele harer leden den kunstenaar ook verder wilden te hulp komen bij 't volvoeren van zijn plan, mede door in te teekenen op het boek, dat in 3 gedeelten verschijnt, elk à 15 gld. en 250 oorspronkelijke teekeningen zal bevatten.

Van den schrijver, den heer *J. E. Jasper*, ontvingen wij het **Verslag van de Eerste Tentoonstellings-Jaarmarkt te Soerabaja**, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat deze poging om aan de produkten van inlandsche nijverheid, huisvlucht en kunst meer bekendheid te geven zóó goed geslaagd is, dat met toenemend succes de proef dit jaar en in het vervolg geregeld in iedere Meimaand herhaald zal kunnen worden. Daar ons de verslagen der Ind. bladen over de thans gehouden Pasar-malem weldra zullen bereiken, stellen wij ons voor in een der volgende Koloniale Weekbladen een vergelijking te trekken tusschen deze en de vorige tentoonstelling, in bovengenoemd verslag beschreven.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercur. 5 Juni 1906, No. 23.

Een merkwaardige boom, door v. G. — Koloniaal Museum te Haarlem. — Bezoek der Chineesche missie aan het Koloniaal Museum te Haarlem. — Caoutchouc-cultuur bij onze koloniseerende naburen. — Uit consulaire verslagen. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

De Indische Gids, Juni 1906.

Bali en Imperialisme, door H. Craadijk. — Het ontstaan van de artikelen 18, 19 en 19a van het Algemeen Spoorweg-reglement van Ned.-Indië met beschouwingen uit een militair oogpunt door A. W. E. Weijerman. — Binnenlandsche remonteering in Indië, door B. Vrijburg. — Uitingen der publieke opinie bij de Toradja's van Midden-Celebes, door Dr. N. Adriani. — Gerard Demmer, door J. Kalff. — *Varia*: De grenzen van Nederl. Oost-Indië. — De grens-regeling op Timor. — Verdrag tusschen Nederland en Portugal. — Maandelijksche revue van brochures, enz. door J. E. de Meyier. — *Koloniale Litteratuur*: De Gereformeerde Kerken in Nederland en de zending in Oost-Indië, enz. — De draadlooze Telegrafie, enz. — *Wetenschap en Industrie*: Verslag van de eerste tentoonstellings-jaarmarkt te Soerabaja — De Madoera Stoomtram. — Nadere berichten over de zijdeteelt in Tangerang. — Maandelijksche bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. Muller. — Financieel overzicht.

Het Nederlandsche Zeewezen.

Het Koninklijk Magnetisch en Meteorologisch Observatorium te Batavia, I. door P. J. Smits. — Nog eens de „De vischvangst in Ned.-Indië”, door M.

Indisch Militair Tijdschrift 1906, No. 5.

Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog, door v. d. B. (vervolg). De uitoefening van den veiligheidsdienst bij niet marcheerende troepen, door D. Boeye. — Kort overzicht van de handvuurwapenen in de voornaamste legers, door A. J. G. — Iets nieuws op cartographisch gebied, door W. B. Oort.

Kort overzicht van den stand van zaken op het eiland Sumatra (Atjeh). — De veldversterkingskunst bij de Japanners. — Een nieuw type van machinegeweren, door G. Radersma. — Over het gebruik van maskers en schilden bij de Infanterie, Enz.

Weekblad voor Indië. 3e jaargang, no. 2.

Het nut van tentoonstellingen, door J. E. Jasper. — Van tempo doeloe (Hoe de indigoboeren leefden in den goeden ouden tijd), door F. P. H. Prick van Wely. — De Cheribonsche gemeenteraad (met foto). — Het een en ander omtrent de parelvisserij in de Molukken (met foto's), door J. E. Jasper. — De droogdokbekerwedstrijden te Batavia (met foto's). — Indische indrukken, door Carlo. — De regentsdochter, Roman van Victor Ido. Enz.

F. VORST,
Prinsestraat 103. - Noordeinde 155.

Vraag speciale prijs-courant van
INDISCHE INGREDIENTEN
voor de Rijsttafel.

Steeds voorhanden prachtige grove
Jupon- Java- Bassin Rijst,
Witte en Zwarte Ketan.
TELEFOON 2785.

Zeist - Holland
Malaria vrije streek.

Kinderpension „ZOMERVREUGDE”.

Uitstekende verpleging, groot huis, ruime kamers, mooie tuin, onmiddellijk bij hoog en laag opgaande **dennenbosschen**.

Beleefd aanbevelend,

Dames P. VISSER en W. FLEMMING.

Lyro-Barlock Comp.

75 Wagenstraat 75, Den Haag.

TELEFOON 5344.

AMSTERDAM: Damrak 18. ROTTERDAM: Agniesestraat 79.

Groote Reparatie-Inrichting
op INSTRUMENTAAL en TECHNISCH GEBIED.
75 Wagenstraat 75, Den Haag.

1e kwal Machines en Platen.

Platen vanaf f 0,45
en Machines vanaf f 8,75.

Alle soorten oude en gebroken Platen worden ingeruild en opgekocht.

Groote keuze in Nouveautés

Muziekinstrumenten, Fotogra-fietoestellen, Geweeren, Electrotechnische- en Sportartikelen enz.

L. F. WAGNER & Co.
Gramophon-Export.

GROOTE OPRUIMING

wegens **verbouwing** en **uitbreiding** der zaak.

Alle soorten Haarkammen
tegen veel verminderde prijzen.

Groote sorteering Levantsche Sponzen.

H. J. C. MEEUWS. Kapper.

117 Prins Hendrikstraat 119.

A. KREIJMBORG & Co.

HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.

LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.

Modernste en goedkoopste inrichting voor **Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleeding**, gemaakt en naar maat.

Uitrustingen voor de Indiën.

Uniformen, Gala- en Automobielkleeding, Ambtsgewaden; waterdichte stoffen voor Jacht- en Sportkleeding.

